

Notulen van de Jaarlijkse Algemene Vergadering van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, gehouden op vrijdag 5 en zaterdag 6 april 1968 in het Staargebouw te Maastricht.

-----

1. De Voorzitter, Ir.K.van der Pols, opent vrijdag 5 april 1968 om 8.00 uur des avonds de vergadering met een korte rede, welke als bijlage I bij de notulen is gevoegd.
2. Vervolgens houdt Mr.E.H.Toxopeus, voorzitter van de Tweede Kamerfractie, een toespraak, welke als bijlage II bij de notulen is gevoegd.

Nadat de vergadering de beide sprekers met een hartelijk applaus voor hun redevoering heeft bedankt, stelt de Voorzitter voor het navolgende telegram aan Hare Majesteit de Koningin te verzenden:

"De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, op 5 en 6 april 1968 te Maastricht in Jaarlijkse Algemene Vergadering bijeen, betuigt haar gevoelens van aanhankelijkheid en trouw aan Uwe Majesteit en Haar Huis.

Van der Pols, Voorzitter
Korthals Altes, Algemeen Secretaris."

De vergadering gaat hiermede akkoord.

3. Begroeting van de gasten.

Het is de Voorzitter een bijzonder groot genoegen in deze vergadering te mogen begroeten de liberale Ministers en Staatssecretarissen, Hunne Excellenties Prof.Dr.H.J.Witteveen, Prof.Mr.C.H.F.Polak, W.den Toom, M.J.Keyzer en H.J.de Koster. Zowel door spreker als door de heer Toxopeus is daarstraks reeds gezegd welk een grote waardering zij hebben voor hun inbreng in het beleid van ons land.

Voorts begroet de Voorzitter met vreugde de afvaardiging van de Jongeren Organisatie Vrijheid en Democratie. Hij spreekt de hoop uit dat het aanschouwen van de democratische wijze waarop het hoogste orgaan van de V.V.D., de Algemene Ledenvergadering, haar taak vervult ook de jongeren moge inspireren.

Zeër stelt spreker op prijs de aanwezigheid van vertegenwoordigers van pers, radio en televisie. In afwijking van vroegere Algemene Vergaderingen is de bijeenkomst van hedenavond en morgen volledig openbaar. Wij bewijzen hiermede, aldus spreker, de openheid van onze handel en wandel. De aandacht die pers, radio en televisie aan onze zaken zal schenken, hetzij prijzend, hetzij kritisch, zullen wij nauwgezet volgen en wij zullen trachten daar ons voordeel mee te doen.

Tenslotte begroet spreker het ere-lid der partij, de heer D.W.Dettmeijer, en de vertegenwoordigers van het Liberaal Democratisch Centrum. Een ieder heet hij van harte welkom.

De heer Korthals Altes doet vervolgens voorlezing van het navolgende telegram van het bestuur van de Federatie van Liberale Studentenverenigingen in Nederland:

"Het dagelijks bestuur van de Federatie van Liberale Studentenverenigingen in Nederland wenst U een zeer geslaagde vergadering en een voorspoedig jaar toe." ,

alsmede van een telegram van de heer Drs.H.A.Korthals, luidende als volgt:

"Kan door grote drukte aan gewaardeerde uitnodiging geen gevolg geven. Wens U. gaarne een vruchtbaar congres.

Korthals."

De Voorzitter geeft vervolgens het woord aan mevrouw Bleeker-Van Styrum.

Mevrouw Drs.M.A.Bleeker-van Styrum, Vlaardingen, wil, bij ontstentenis van de voorzitter van het Liberaal Democratisch Centrum, de erkentelijkheid van dit Centrum overbrengen voor de uitnodiging om de Jaarlijkse Algemene Vergadering der partij officieel met een afvaardiging bij te wonen. Terugziend op het afgelopen jaar constateert spreekster dat met de instelling van het Liberaal Beraad de contacten tussen de besturen van V.V.D. en L.D.C. frequenter waren dan ooit tevoren. Ook namen het begrip en het vertrouwen toe, onmisbare basis voor vruchtbare discussies. De goede sfeer bevordert haars inziens de grondigheid waarmee moeilijke aspecten van de partijvernieuwing worden bestudeerd. Voor een goed resultaat zal men dan over moeten hebben dat diezelfde grondigheid niet zo gemakkelijk samengaat met het bereiken van snelle resultaten.

Verheugd is het L.D.C. over de wijze waarop de leden van de partij worden ingeschakeld bij de meningsvorming in de partij over de problematiek die wordt bestudeerd door de commissie Kiezer-Gekozenen. Vanaf zijn oprichting in 1962 heeft het L.D.C. geijverd voor een geheel meespreken van de leden van de V.V.D. Het is van mening dat een soortgelijke meningsvorming past in een moderne democratische partij. Dat betekent natuurlijk wel dat ook de leden zich meer dan vroeger zullen moeten inzetten om ook van hun kant bij te dragen tot die meningsvorming. Partijvernieuwing houdt zich niet alleen bezig met een vernieuwde partijstructuur, maar ook met de mentaliteitsverandering in een vernieuwde partij. In het komend jaar zal de V.V.D. veel activiteit kennen; bezinning op de liberale beginselen, organisatorische problemen. Het L.D.C. wil, naar goed liberaal gebruik ook kritisch, gaarne daarbij zijn inbreng geven.

De Voorzitter dankt mevrouw Bleeker voor haar vriendelijke toespraak en geeft vervolgens het woord aan de heer Bosma, voorzitter van de Jongeren Organisatie Vrijheid en Democratie.

De heer H.Bosma stelt vast dat het de J.O.V.D. een genoegen is dat de J.O.V.D.-voorzitter wederom in de gelegenheid is gesteld een welkomstwoord tot de vergadering van de V.V.D. te richten. Uit dit traditionele welkomstwoord blijkt al het bestaan van banden tussen de J.O.V.D. en de V.V.D., dit ondanks de onafhankelijkheid van de J.O.V.D. Die banden blijken ook uit het feit dat de congressspreker voor de J.O.V.D. bijna altijd een V.V.D.-spreker is. Op het laatste congres van de J.O.V.D. heeft de heer Geertsema gesproken, en daar heeft hij een gezegde naar voren gebracht: "Was sich liebt, dass neckt sich". Dat sloeg op de kritiek die de J.O.V.D. wel eens uitoefent op de V.V.D. en waarmee de heer Geertsema niet in alle gevallen even gelukkig was. Dat sloeg dus op de houding van de J.O.V.D. ten opzichte van de V.V.D. Nu kan men diezelfde spreuk "Was sich liebt, dass neckt sich" in zekere zin ook toepassen op de houding van de V.V.D. ten opzichte van de J.O.V.D., tenminste wat men wel eens uit die partij, uit de achterban hoort. Er is wel eens sprake geweest van een J.O.V.V.D., met één V meer erin, en er is ook wel eens sprake van geweest dat de band tussen de J.O.V.D. en het liberalisme nauwelijks aanwezig is. Daarom vindt spreker het des te verheugender dat er zulke constructieve contacten bestaan tussen V.V.D. en J.O.V.D. in het Liberale Beraad. Dat Liberale Beraad is een uiterst belangrijke zaak voor de toekomst naar zijn mening en de J.O.V.D. heeft hoop en vertrouwen dat daaruit een positief resultaat zal voortvloeien. De J.O.V.D. van haar kant is gaarne bereid toe te zeggen op constructieve manier aan het Liberale Beraad mee te zullen werken.

Spreker dankt nogmaals de Voorzitter dat de V.V.D. hem in de gelegenheid heeft willen stellen een welkomstwoord tot deze vergadering te richten.

De Voorzitter zegt ook de heer Bosma dank; hij is hem zeer erkentelijk dat hij de verhouding tussen J.O.V.D. en V.V.D. zo bijzonder helder uiteengezet heeft.

Thans gaat de Voorzitter over tot punt 4 van de agenda.

- 5 -

4. Ordevoorstel van het Hoofdbestuur om, onder terzijdestelling van artikel 48, eerste volzin, van het Huishoudelijk Reglement, een proef te nemen met een andere wijze van stemmen, te weten door inlevering van gekleurde stembriefjes.

Onder verwijzing naar de uitvoerige toelichting bij dit ordevoorstel, die op de Beschrijvingsbrief is opgenomen, vraagt de Voorzitter of de vergadering hierover stemming wenst.

De heer M.J. Israel, Arnhem, deelt mede van zijn afdeling de opdracht te hebben tegen dit voorstel te stemmen. De argumenten van de vergadering van de afdeling Arnhem waren, dat de wijze waarop door de afdelingen mondeling werd gestemd tot dusverre een belangrijk deel van het denken in de partij uitmaakte. Slechts indien men totaal niet meer geïnteresseerd is in wat precies in de partij leeft, doch als men alleen maar belang~~stelling~~ stelt in zo snel mogelijke procedures, zal men voor dit voorstel stemmen.

De Voorzitter deelt de mening van de afdeling Arnhem niet. Volgens hem vormen de meeste afdelingen zelfstandig hun eigen opinie en laten zij hun besluitvorming niet beïnvloeden door wat andere afdelingen doen. Daarnaast brengt spreker in herinnering het enorme oponthoud dat de mondelinge stemmingen naar de tot nu toe gebruikelijke methode steeds gaven.

De bezwaren van de afdeling Arnhem blijken geen gehoor te vinden bij de vergadering; het ordevoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

5. Verslag van de Commissie voor de Notulen van de Buitengewone Algemene Vergadering van 10 december 1966 te Arnhem.

De Commissie was samengesteld als volgt:

Mej. T. Hofmeester - Rotterdam
G. J. van der Noordaa - Zwolle
W. Verwey - Rijsbergen (N.Br.).

De heer W. Verwey brengt namens de Commissie verslag uit, inhoudende dat de notulen worden goedgekeurd.

6. Verslag van de Commissie voor de Notulen van de Buitengewone Algemene Vergadering van 6 en 7 januari 1967 te Rotterdam.

Deze Commissie was samengesteld als volgt:

J. van Dijk - Dordrecht
E. J. Korthals Altes - Enschede
Mr. D. F. Went - Leeuwarden.

De Commissie heeft schriftelijk verslag uitgebracht, inhoudende dat zij de notulen heeft goedgekeurd.

7. Verslag van de Commissie voor de Notulen van de Jaarlijkse Algemene Vergadering van 10 en 11 maart 1967 te Rotterdam.

Deze Commissie was samengesteld als volgt:

Mevr. A. Bergsma-Feenstra - Nijmegen
B. D. Breuning ten Cate - Almelo
Ir. L. G. Oldenbanning - Haren (Gr.).

De Commissie heeft schriftelijk verslag uitgebracht, inhoudende dat zij de notulen heeft goedgekeurd.

8. Benoeming van de Notulencommissie voor de vergadering van 5 en 6 april 1968.

Op voorstel van de Voorzitter worden in deze Commissie benoemd: Mevr. H. J. Schlemper-van Gijn, Vught en de heren W. Inden, Brummen, en Ir. A. D. Kroese, Geleen.

9. Jaarverslag van de Secretaris.

Dit jaarverslag, dat als bijlage III bij de notulen is gevoegd, geeft geen aanleiding tot opmerkingen, zodat het wordt goedgekeurd, waarbij de Voorzitter dank zegt aan de Algemeen Secretaris voor de zorgvuldige wijze waarop het is samengesteld.

10. Rekening en Verantwoording en Jaarverslag van de Penningmeester.

De Penningmeester, de heer S.J. van den Bergh, brengt dit verslag uit, dat als bijlage IV bij de notulen is gevoegd.

De Voorzitter dankt de Penningmeester voor het uitbrengen van het verslag en voor de werkzaamheden die hij in het afgelopen jaar wederom voor de financiën van de partij heeft verricht. Spreker hoopt dat de afdelingen de aansporing tot verdere activiteit op het gebied van de ledenwerving grondig ter harte zullen nemen.

Thans wordt overgegaan tot punt 11 van de agenda.

11. Verslag van de Commissie van Voorlichting over de Rekening en Verantwoording van de Penningmeester over het jaar 1967.

Deze Commissie was samengesteld als volgt:

J.W. Hupkes	-	Middelburg
J.J. de Monchy	-	Hengelo (O.)
Mr. J.J. Oyevaar	-	Leidschendam.

Namens de Commissie leest de Algemeen Secretaris, de heer Mr. F. Korthals Altes, het verslag der Commissie voor, dat als bijlage V bij de notulen is gevoegd.

De Voorzitter dankt de Commissie voor de verrichte werkzaamheden en stelt voor décharge te verlenen aan de Penningmeester der partij, tevens Penningmeester van de Stichting Vrijheid en Democratie, voor het door hem gevoerde beleid.

Aldus wordt besloten.

12. Benoeming van een commissie van drie leden ter voorlichting van de Algemene Vergadering bij de behandeling van de Rekening en Verantwoording van de Penningmeester over het jaar 1968.

Op voorstel van de Voorzitter worden in deze commissie benoemd als leden:

P.A. Huet	-	Wassenaar
J.W. Hupkes	-	Middelburg
H.W.A. van den Wall Bake	-	Amsterdam

en als plaatsvervangende leden:

D.B. Breuning ten Cate	-	Almelo
A.W.J. Caron	-	Wassenaar
Ir. Th. P. Tromp	-	Eindhoven.

De Voorzitter neemt vervolgens in behandeling punt 13 van de agenda.

13. A. Voorstel van het Hoofdbestuur het door de Algemene Vergadering van 10 en 11 maart 1967 ingevolge artikel 38 van het Huishoudelijk Reglement voor het jaar 1967 vastgestelde bedrag dat door de afdelingen jaarlijks vóór 1 mei van het totaal-bedrag der gefinde contributie aan het Hoofdbestuur wordt afgedragen, voor wat de gewone leden en de gezins- en aspirant-leden betreft, tevens te doen gelden voor het jaar 1968 en volgende jaren.

13. B. Voorstel van het Hoofdbestuur het door de Algemene Vergadering van 10 en 11 maart 1967, volgens artikel 39 van het

nuisnoudelijk Reglement voor het jaar 1967 vastgestelde bedrag, dat de kamercentrales welke niet samenvallen met een afdeling van het Hoofdbestuur ontvangen, tevens te doen gelden voor het jaar 1968 en volgende jaren.

De Partijraad heeft geadviseerd om deze voorstellen ongewijzigd te aanvaarden.

De Voorzitter constateert dat de Vergadering met de voorstellen akkoord gaat, zodat aldus is besloten.

13. C. Wijziging van artikel 37, eerste lid, van het Huishoudelijk Reglement van de partij per 1 januari 1969.

ARTIKEL 37

1. De jaarlijkse minimum-contributie bedraagt
  - a. voor gewone en buitengewone leden die de leeftijd van 27 jaar op 1 januari van het lopende boekjaar bereikt hebben: f 25,- ;
  - b. voor gewone en buitengewone leden die de leeftijd van 27 jaar op 1 januari van het lopende boekjaar nog niet bereikt hebben: f 16,- ;
  - c. voor gezinsleden f 5,- ;
  - d. voor adspirant-leden f 5,- .

13. D. Voorstel tot verdeling van de minimum-contributie ad f 16,- , die geldt voor de partijleden die de leeftijd van 27 jaar nog niet bereikt hebben.

Het bedrag dat over de contributie voor leden die de leeftijd van 27 jaar nog niet hebben bereikt ad f 16,- , jaarlijks vóór 1 mei aan het Hoofdbestuur moet worden afgedragen belooft f 4,50 voor de afdelingen die niet samenvallen met een kamercentrale en f 3,50 voor de afdelingen die samenvallen met een kamercentrale.

Het bedrag dat door het Hoofdbestuur over de contributie voor leden die de leeftijd van 27 jaar nog niet bereikt hebben jaarlijks vóór 1 juni aan de kamercentrale moet worden afgedragen, belooft f 1,- .

De Voorzitter zet uiteen dat dit voorstel, dat op de Beschrijvingsbrief uitvoerig is toegelicht, is voortgekomen uit een peiling door het Hoofdbestuur bij groeperingen van jongeren, welke peiling geleid heeft tot de verwachting dat deze contributieverlaging voor jongeren tot 27 jaar een zodanige toeneming van jeugdige leden tot gevolg zal hebben dat de mindere opbrengst door lagere contributie hierdoor ruimschoots zal worden gecompenseerd. Bovendien is het Hoofdbestuur van mening, dat toeneming van jeugdige leden van groot belang is voor de partij.

De Voorzitter constateert dat de Vergadering zich met het voorstel van het Hoofdbestuur, vervat onder de punten 13.C. en 13.D., waarover de Partijraad een gunstig advies uitbracht, kan verenigen, zodat dit aldus wordt aanvaard.

14. Benoeming van een Commissie van Beroep.

Aangezien de zittingsduur van de leden van de Commissie van Beroep is verstreken, biedt het Hoofdbestuur overeenkomstig artikel 2 van het reglement voor de Commissie van Beroep de volgende aanbeveling aan voor de te vervullen plaatsen:

Voorzitter: Prof. Mr. J. M. Polak te Ede,
Mr. H. C. G. L. Polak te Rotterdam.

Leden: 1. Mr. H. C. G. L. Polak te Rotterdam (aftradend),
Mr. A. van Vuure te Wassenaar.

2. Mr.A.van Vuure te Wassenaar (aftredend),
Mr.J.E.Goudsmit te Haarlem.

Plaatsvervangende leden:

Mr.J.E.Goudsmit te Haarlem (aftredend),
Prof.Mr.E.H.s'Jacob te Groningen (aftredend),
Jhr.Mr.W.H.de Jonge te Zutphen.

De Voorzitter vraagt de Vergadering of zij ermede akkoord gaat om, de bedoeling van het Hoofdbestuur volgend, bij acclamatie nummer 1 van iedere voordracht te willen benoemen.

De Vergadering kan zich hiermede verenigen zodat de voordracht van het Hoofdbestuur aldus wordt aanvaard.

15. Benoeming van een Commissie voor de Reglementen.

Aangezien de zittingsduur van de leden van de Commissie voor de Reglementen is verstreken, biedt het Hoofdbestuur overeenkomstig artikel 2 van het reglement voor de Commissie voor de Reglementen de volgende aanbeveling aan voor de te vervullen plaatsen:

Voorzitter: Mr.Dr.H.Fortuin te Hilversum (aftredend),
Mr.J.G.Bettink te Haarlem.

Leden: 1. Mr.J.G.Bettink te Haarlem (aftredend),
Mevr.Mr.M.N.W.Dettmeijer-Labberton te 's-Gravenhage.
2. Mevr.Mr.M.N.W.Dettmeijer-Labberton te 's-Gravenhage (aftredend),
Mr.C.Colenbrander te Leeuwarden.

Plaatsvervangende leden:

Mr.C.Colenbrander te Leeuwarden (aftredend),
J.K.Fredrikze te Amsterdam (aftredend),
Ir.H.J.van Raalte te Bilthoven (aftredend).

De Voorzitter vraagt de Vergadering of zij er ook bij dit punt akkoord mee kan gaan nummer 1 van iedere voordracht zonder stemming te benoemen.

Wederom verenigt de Vergadering zich met het voorstel van de Voorzitter, zodat de voordracht van het Hoofdbestuur aldus wordt aanvaard.

16. Voorstel van de afdeling Voorschoten de in de artikelen 6 en 7 van de Statuten genoemde dan wel aan het kiesrecht ontleende leeftijden als volgt te wijzigen:

Artikel 6.1 - Gewone leden zijn zij, die de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt en van wie redelijkerwijze kan worden verwacht, dat zij de beginselen van de partij zijn toegedaan en bereid zijn zich te onderwerpen aan de statuten en reglementen van de partij.

Artikel 7 - Als aspirant-lid kunnen worden toegelaten zij, die de leeftijd van 16 jaar hebben bereikt en nog niet de leeftijd van 18 jaar en overigens voldoen aan de vereisten in het eerste lid van artikel 6 gesteld. Zij hebben dezelfde rechten en verplichtingen als de gewone leden, doch missen het stemrecht en kunnen niet tot functies worden geroepen. Door het bereiken van de achttienjarige leeftijd worden zij gewoon lid.

De Voorzitter verwijst naar de op de Beschrijvingsbrief opgenomen toelichting van de afdeling Voorschoten bij dit punt en naar het advies van Hoofdbestuur en Partijraad het voorstel niet te aanvaarden.

De afdeling Voorschoten wil bij monde van haar afgevaardigde graag nog even een toelichting geven op haar voorstel, maar voor

zij dat doet wil zij graag eerst Hoofdbestuur en Partijraad bedenken voor de serieuze behandeling die haar voorstel heeft gehad.

In de eerste plaats wil de afdeling Voorschoten stellen dat de tegen-argumenten van Hoofdbestuur en Partijraad tegen haar voorstel haar niet doorslaggevend toeschijnen. Naar haar mening is er geen direct verband tussen de leeftijdsgrens voor het lidmaatschap van een politieke partij en de kiesgerechtigde leeftijd. Voor zover de afdeling bekend, was dit verband er vroeger, toen de kiesgerechtigde leeftijd nog hoger was, ook niet. Verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd is in het voorstel van de afdeling Voorschoten niet aan de orde en zij zou dit punt dus buiten beschouwing willen laten. Uitsluitend aan de orde zijn gesteld de verlaging van de leeftijdsgrens voor het lidmaatschap van 21 tot 18 jaar voor gewone leden en van 18 tot 16 jaar voor adspirant-leden. De afdeling Voorschoten stelt bij de motivering van haar voorstel voorop dat een politieke partij meer is dan een kiesvereniging, en als één van haar doelstellingen heeft het stimuleren, concretiseren en richting geven aan het politieke denken. Het lidmaatschap van een politieke partij geeft de mensen het recht tot meespreken en meedenken, en de partij zelve op haar beurt ondergaat hiervan de invloed. De afdeling Voorschoten is van mening dat onder de jeugd politieke belangstelling bestaat en dat de V.V.D. er daarbij niet slecht vanaf komt, gezien de uitslagen van de destijds gehouden proef-verkiezingen op de middelbare scholen.

Zij vraagt zich af of het dan ook niet de hoogste tijd is dat de V.V.D. deze jongeren opvangt op een zo vroeg mogelijk tijdstip, opdat hen de gelegenheid wordt geboden actief mee te werken aan het beraad in de politiek. De V.V.D. kan de jongeren, die sympathie hebben voor haar beginselen, beter in eigen gelederen opvangen dan dat zij hun eerste politieke scholing ontvangen bij partijen, die het wel hebben aangedurfd de toelatingsleeftijd voor het lidmaatschap te verlagen. In haar Verkiezingsprogramma 1967 stelt de V.V.D. zelf dat de jongeren ruime invloed moeten kunnen uitoefenen. Weliswaar staat deze passage in verband met de mogelijkheden van ontspanning en vormingsactiviteiten, maar de nieuwe organisatievormen die hiervoor dienen te worden gekozen zullen toch politiek gerealiseerd moeten worden en de invloed van de jongeren hierbij zal dan ook een politieke invloed dienen te zijn.

De heer Mr. F. Korthals Altes, op verzoek van de Voorzitter de afdeling Voorschoten beantwoordend, verwijst in de eerste plaats naar de motivering van Hoofdbestuur en Partijraad van hun afwijzend advies. Er zijn echter enkele nieuwe opmerkingen gemaakt en daarop wil hij even ingaan.

Door de afdeling Voorschoten werd gesteld dat ook vroeger door de V.V.D. geen verband werd gelegd tussen de leeftijd waarop men kon toetreden tot de partij en de kiesgerechtigde leeftijd. Dit berust, aldus spreker, op een vergissing: in onze reglementen is altijd bepaald dat lid van de partij konden worden kiesgerechtigden. Het voordeel van die redactie was, dat steeds wanneer de kiesgerechtigde leeftijd gewijzigd werd, automatisch ook de leeftijd, waarop men als lid tot de partij kon toetreden, veranderde. Dit verband heeft in onze reglementen dus steeds bestaan.

Het Hoofdbestuur handhaaft zijn contra-argumenten. De gedachte van de afdeling Voorschoten dat men jongeren zou moeten opvangen om hen "in te kapselen" voordat zij een "radicale" leeftijd bereikt hebben, spreekt het Hoofdbestuur niet aan. Dat is bepaald niet de taak die artikel 3 van het beginselprogramma aan de politieke partijen toeschrijft. Wel is het voor een politieke partij, die levend wil blijven, bijzonder goed wanneer in de jongere gelederen eens dingen worden gezegd die misschien bij de ouderen niet iedere dag opkomen.

De Voorzitter stelt vervolgens voor over te gaan tot stemming over het voorstel van de afdeling Voorschoten, waartoe de vergadering enige ogenblikken wordt geschorst.

Terwijl de stemmen worden geteld, wordt de vergadering vervolgens voortgezet; de Voorzitter stelt aan de orde de punten 17 en 18, luidende als volgt:

17. Voorstel van de afdeling Loosdrecht artikel 9 van het Reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal te wijzigen. De afdeling Loosdrecht acht dit artikel thans in strijd met de elementaire beginselen der democratie en is de mening toegedaan, dat een eventuele tegenkandidaat gesteld tegenover de door de Partijraad aanbevolen kandidaat niet tweederde meerderheid van het aantal uitgebrachte stemmen op zich moet hebben verenigd om te zijn verkozen, maar dat een volstrekte meerderheid voldoende is.

18. Voorstel van de afdeling Amsterdam terzake van de procedure voor de kandidaatstelling voor leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

De afdeling Amsterdam stelt voor, dat iedere kandidatuur voor de Tweede Kamer dient te worden gemotiveerd aan Verkiezingsraad en Algemene Vergadering:

- (a) in een rapport van het Hoofdbestuur, voor zover het betreft kandidaten die het Hoofdbestuur in zijn advies opneemt;
- (b) in geval van zittende Kamerleden, daarnaast in een gezamenlijk rapport van twee kamercentrales die aan het betrokken Kamerlid zijn toegewezen (indien zij het over het rapport niet eens kunnen worden, moeten zij afzonderlijk rapporteren);
- (c) in geval van nieuwe kandidaten, daarnaast in een rapport van iedere kamercentrale die de kandidaat op haar advies lijst plaatst.

De rapporten mogen niet langer zijn dan één bladzijde en moeten een beeld geven van de activiteiten van de kandidaat.

De Voorzitter licht toe dat de overgrote meerderheid van de Partijraad de behandeling van deze wijzigingsvoorstellen heeft ontraden. De grote meerderheid van de Partijraad meende dat de betreffende voorstellen ter sprake dienen te komen bij de behandeling van het rapport Kiezer en Gekozone en bij de herziening van het reglement op de kandidaatstelling van leden van de Tweede Kamer. De Voorzitter geeft vervolgens het woord aan de heer Geertsema, als voorzitter van de Commissie Kiezer-Gekozone.

De heer Mr. W. J. Geertsema, Wassenaar, zet uiteen dat naar zijn mening het Hoofdbestuur had moeten besluiten om in ieder geval het voorstel van de afdeling Amsterdam in deze Algemene Vergadering in consultatieve behandeling te brengen. Consultatief, want het is heel duidelijk dat hierover vanavond geen enkel besluit kan worden genomen. Het voorstel is niet ingediend in de

vorm van een voorstel tot wijziging van de reglementen. Maar juist wanneer de Voorzitter zegt dat Hoofdbestuur en Partijraad liever zouden zien dat dit voorstel in de Buitengewone Algemene Vergadering van november van dit jaar zou worden behandeld, gelooft spreker dat het bijzonder goed zou zijn om hier hedenavond over dit voorstel de meningen te peilen, opdat de Buitengewone Algemene Vergadering op veel vruchtbaarder wijze op 15 en 16 november a.s. over deze zaak zou kunnen spreken. De heer Geertsema brengt dan ook in deze vergadering de teleurstelling over van de Commissie Kiezer-Gekozone, die juist open gedachtenwisseling in de partij zo bijzonder op prijs stelt en zo bijzonder propageert. Juist deze Commissie is teleurgesteld dat het Hoofdbestuur adviseert om over een zo belangrijke zaak niet in deze vergadering te praten.

De heer Mr. H. P. Talsma, Enschede, lid van het Hoofdbestuur, wil ter voorlichting van de vergadering - niet om een pleidooi te houden - het standpunt toelichten van diegenen, niet alleen in het Hoofdbestuur maar ook in de Partijraad, die van mening waren dat deze voorstellen niet in deze Algemene Vergadering moesten worden behandeld. Spreker geeft de heer Geertsema toe dat het enigszins vreemd zou kunnen lijken dat het Hoofdbestuur tot dit besluit kwam, maar de Hoofdbestuursvergadering heeft hier uitvoering bij stil gestaan in een ingewikkelde discussie, die misschien inderdaad wel enigszins verward zou kunnen heten; het was echter heel duidelijk dat in het Hoofdbestuur de helft vóór en de helft tegen behandeling was. Zo is deze zaak voorgelegd aan de Partijraad, en die Partijraad heeft, zoals de Voorzitter zo juist nog uiteengezet heeft, met overgrote meerderheid gemeend dat het voorstel vandaag niet moest worden behandeld, niet omdat de vergadering zich hiermee niet bezig zou mogen houden, maar omdat hier een heel ingewikkeld en zeer verstrekkend voorstel is gedaan, waarvan het zeer de vraag is of met deze procedure de juiste weg wordt gevolgd. Dit is geen zaak om hier onvoorbereid te gaan behandelen. Half november zal ook de Commissie tot herziening van het reglement op de kandidaatstelling met haar werkzaamheden gereed moeten zijn, aldus spreker. De Buitengewone Algemene Vergadering zal dan ook op dat moment volledig voorgelicht kunnen zijn over deze moeilijke materie door rapporten van commissies die deze materie zeer breed hebben bestudeerd. Nu zegt men: dit is een consultatieve vergadering. Daarover kan men denken zoals men wil, maar in de Partijraad vond de overgrote meerderheid dan toch maar dat dit niet de juiste wijze van besluitvorming is. Consultatieve vergaderingen, dat zijn nieuwe woorden en nieuwe kreten, en het is maar al te vaak gebruikelijk om vreemde en vage dingen met nieuwe kreten te beginnen; dan merkt men achteraf dat men wel achter de kreten heeft aangelopen, maar niet wist wat men had gedaan. Spreker kan zich niet goed voorstellen hoe een consultatieve bespreking iets anders zou kunnen zijn dan een vrijblijvend praten, een oeverloze discussie met een conclusie die pas over een half jaar genomen behoeft te worden. Dat leek hem, en het leek ook de meerderheid van de Partijraad, niet de juiste wijze van besluitvorming.

Ten slotte nog een ander punt, dat spreker ook wel iets vindt dat de vergadering moet overwegen. De leden van de Kamerfracties zijn in dit voorstel niet gekend. Voor zover spreker weet hebben zij in grote meerderheid een sterke aarzeling om deze procedure zonder meer in deze vorm te volgen. Het lijkt spreker dan ook niet erg elegant en niet juist om deze zaak dan nu aan de orde te stellen. Men is pas begonnen een systeem in te voeren dat erop neerkomt dat de Kamerleden met bepaalde Kamercentrales contacten gaan onderhouden. Als de Buitengewone Algemene Vergadering in november wordt gehouden heeft dat systeem bijna een jaar kunnen werken, en dan is ook op die basis een veel betere beoordeling over dit voorstel mogelijk. Dit is naar sprekers mening wel een samenvatting van wat de tegenstemmers in de Partijraad tegen dit voorstel bedoelden.

De heer Drs. A. van Boven, 's-Gravenhage, deelt mede dat de afdeling 's-Gravenhage in de Partijraad heeft behoord tot diegenen, die menen dat op dit moment dit punt nog niet behandeld moet worden. Niet omdat het geen belangrijk punt zou zijn, met name het voorstel van de afdeling Amsterdam spreekt de afdeling 's-Gravenhage bijzonder aan, en de afdeling 's-Gravenhage meent dat dat voorstel een zeer duidelijke en uitvoerige beschouwing verdient, maar de afdeling 's-Gravenhage is ook van mening, met de heer Talsma, dat behandeling van dit voorstel in deze Algemene Vergadering tot een overloze discussie zou leiden. De afdeling 's-Gravenhage heeft al in een vroeger stadium aan het Hoofdbestuur verzocht de Commissie tot herziening van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, die slechts bestaat uit drie leden van het Dagelijks Bestuur, uit te breiden. De afdeling 's-Gravenhage wil dit verzoek hierbij nog eens met klem herhalen. Laat het Hoofdbestuur deze Commissie uitbreiden met enige leden verspreid over het gehele land, zodat in de komende maanden, vóór de Buitengewone Algemene Vergadering in november, een gedegen beschouwing over deze zaak kan plaatsvinden, die daarna in de afdelingen besproken kan worden, zodat de discussie hierover half november wat meer gericht zal kunnen zijn.

De Voorzitter antwoordt dat het Hoofdbestuur reeds heeft besloten deze Commissie uit te breiden met leden uit het land, zodat de Commissie een wat grotere representatie zal hebben.

De Heer W. Starink, Loosdrecht, vraagt om behandeling van het voorstel van zijn afdeling in deze Algemene Vergadering.

De heer Mr. J. J. Nouwen, Amsterdam, wil even ingaan op de vraag of het voorstel van de afdeling Amsterdam in deze vergadering al dan niet zal worden behandeld. Wat de heer Geertsema daarover zojuist heeft gezegd onderschrijft de afdeling Amsterdam volledig. Ook zij betraurt het ten zeerste dat dit voorstel hierthans niet kan worden besproken. Toch meent de afdeling Amsterdam dat het beter is hierover thans niet langer te spreken, en legt de afdeling zich erbij neer dat het voorstel in deze vergadering niet behandeld wordt. De afdeling verzoekt het Hoofdbestuur echter wel dringend uitdrukkelijk toe te zeggen dat het voorstel, grondig voorbereid, op de Buitengewone Algemene Vergadering in november a.s. in volle omvang aan de orde zal komen. De afdeling Amsterdam is van mening dat haar voorstel dit wel waard is.

De Voorzitter wil deze toezegging gaarne doen. Hij meent dat langs deze weg het door de afdeling Amsterdam beoogde doel in feite nog beter kan worden bereikt, omdat het nu nog eens in alle centrales en afdelingen kan worden besproken, en voor het commentaar dat daar op dit voorstel zal worden gegeven staan zowel de Commissie Kiezer-Gekozenen als het Hoofdbestuur open.

De Voorzitter vraagt vervolgens aan de afdeling Loosdrecht of zij er niet mee akkoord zou kunnen gaan dat de behandeling van haar voorstel op dezelfde wijze naar de Buitengewone Algemene Vergadering in november zal worden verwezen. Ook over dat voorstel zouden de partij, de Commissie Kiezer-Gekozenen en het Hoofdbestuur zich dan nog eens zorgvuldig kunnen beraden.

De afdeling Loosdrecht kan zich hiermede verenigen, zodat aldus is besloten.

De Voorzitter vraagt nog de bijzondere aandacht van de afdelingen voor deze beide voorstellen van de afdelingen Loosdrecht en Amsterdam gedurende de komende maanden.

Vervolgens maakt de Voorzitter de uitslag bekend van de stemming over het voorstel van de afdeling Voorschoten (Agendapunt 16). Vóór dit voorstel zijn uitgebracht 132 stemmen, tegen 240 stemmen, blanco 6 stemmen, zodat het voorstel is verworpen.

De Voorzitter stelt thans aan de orde punt 19.

21. Mededelingen over het Liberaal Beraad.

De Voorzitter geeft hierover een uitvoerige uiteenzetting. In "Vrijheid en Democratie" is enige weken geleden gepubliceerd het antwoord van het Liberaal Beraad op het eerste door dit Beraad opgestelde vraagpunt, dat luidde: Waarom functioneert de huidige partijstructuur onvoldoende?

De Voorzitter schetst hoe veelvuldige en langdurige vergaderingen, met name van de Werkgroep onder leiding van de heer Kort-hals, noodzakelijk zijn geweest om tot dit resultaat te komen. De reacties op deze publicatie zijn tot nu toe niet ongunstig te noemen. Het is een stuk waarin openhartig over de geschiedenis wordt gesproken en waarin wij onze tekortkomingen in het verleden niet onder stoelen of banken hebben gestoken. Het is zeer welwillend ontvangen, ook door diegenen die niet onze medestanders zijn. Spreker voegt hieraan toe dat de sfeer in het Beraad bijzonder goed was. De Werkgroep ter advisering van het Liberaal Beraad heeft zich thans gezet aan de behandeling van de vraagpunten 2 en 3: Welke partijstructuur is de meest functionele? en Wat is de plaats van het liberalisme in een gewijzigde partijstructuur? Hiermede komt het Beraad veel dichter bij de werkelijke problemen, de politieke problemen. Enige vertraging is opgetreden doordat bij verhindering van een groot aantal leden enkele vergaderingen van de Werkgroep moesten worden uitgesteld. De Werkgroep heeft echter thans besloten de frequentie van haar vergaderingen sterk op te voeren, zodat resultaten thans spoedig te verwachten zijn.

De heer J.K. Fredrikze, Amsterdam, wil namens deze afdeling uiting geven aan zijn vreugde over het feit dat het kennelijk in het voornemen ligt het Beraad in een wat sneller tempo voort te zetten. Bij de afdeling Amsterdam waren de laatste tijd wel bezwaren gerezen tegen de wat te trage gang van zaken. De afdeling Amsterdam is het er volkomen mee eens dat deze materie goed en degelijk bestudeerd moet worden, maar al te lang mag het toch niet duren. Zijn vele leden telkens weer verhinderd, dan zouden wellicht anderen kunnen worden aangezocht ter versnelling van het tempo.

De Voorzitter dankt de heer Fredrikze voor zijn aansporingen doch wil er wel op wijzen dat het Hoofdbestuur de Werkgroep, die een zekere onafhankelijke positie inneemt, natuurlijk een bepaalde vrijheid moet laten.

De heer Mr. D.F. went, Leeuwarden, wil beginnen met zijn excuses aan te bieden voor het feit dat hij in deze vergadering het woord zal voeren. Hij heeft namelijk een onbeschrijflijke fout gemaakt, een politieke fout in deze tijd: hij behoort tot diegenen die Abraham hebben gezien. Hij begrijpt dan ook niet dat de afdeling en de kamercentrale Leeuwarden hem ondanks dat hebben afgevaardigd hier het woord te voeren. Desondanks wil hij graag een enkele opmerking maken en wel over het Liberaal Beraad. In Friesland verheugt men zich daar bijzonder over; men verheugt zich ook over het feit dat daaraan vier organisaties meewerken. Hedenochtend evenwel moest men in ons weekblad "Vrijheid en Democratie" lezen dat het Liberaal Democratisch Centrum stelt dat de uitkomst van het Beraad nog niet het antwoord zal zijn van het liberalisme op de vragen, die men zich ten aanzien van de toekomst heeft gesteld. Het L.D.C. blijkt van mening, dat de leden van de vier aan het Beraad deelnemende organisaties het uiteindelijke gezicht van het liberalisme zullen moeten bepalen. Nu dacht spreker dat de partij, de V.V.D., dit gezicht moest bepalen en niet vier organisaties, waaronder een jongerenorganisatie, die leden telt die niet bij de V.V.D. zijn aangesloten. Spreker is van mening dat het wezen van een partij moet komen uit de afdelingen en dat het gehele democratische principe daarmee annex is. Hij ziet dan ook een bepaald gevaar in deze ontwikkeling en daarop wil hij wijzen. Hij bedoelt een ontwikkeling, waarbij de afdelingen

van de V.V.D. min of meer gefrustreerd worden door bepaalde organisaties - liberale studenten, J.O.V.D.-ers, L.D.C. - in de partij, een soort van elite-groep, die wel zullen uitmaken wat de partij met 35.000 leden zal moeten slikken.

Spreeker is wel van mening dat het werk van de afdelingen gestimuleerd moet worden, en daar kan het L.D.C. het zijne toe bijdragen, maar dat het toch beter is het niet zo te stellen als het L.D.C. in "Vrijheid en Democratie" van heden doet. Hij is wel eens een beetje bang dat door deze gang van zaken de democratie in onze partij in gevaar komt.

De Voorzitter is de heer Went voor deze opmerking erkentelijk. Hij wijst erop dat diens gedachtengang dezelfde is waarmee de bestuursleden van de V.V.D. deze besprekingen zijn begonnen. Zij realiseren zich heel goed dat zij de verantwoordelijkheid hebben voor onze partij en dat die verantwoordelijkheid met geen ander gedeeld kan worden. De besprekingen in het Liberaal Beraad dienen uitsluitend voor het opstellen van mogelijkheden voor een nieuwe structuur. Zijn die mogelijkheden eenmaal opgesteld, dan zullen zij de concreet voorgeschreven weg binnen onze partij moeten volgen, via Hoofdbestuur, Partijraad en Algemene Vergadering. De partij kan nooit gebonden worden door overleg met anderen, wanneer dat niet van haar zelf is uitgegaan. Dat uitgangspunt staat voor het Hoofdbestuur concreet vast.

Namens een studiegroep uit de Vechtstreek wordt vervolgens nog enige teleurstelling geuit over de beantwoording door het Liberaal Beraad van vraagpunt 1. In dat antwoord kwamen, naar de mening van deze studiegroep, historische fouten en historische cliché's voor die zij niet had verwacht. Zij wil nu concreet zeggen of het nog zin heeft wanneer er vanuit studiegroepen of afdelingen nog nadere opmerkingen of suggesties komen. Zullen deze eventueel nog invloed hebben op het verdere beraad?

Voorts zou deze studiegroep gaarne willen weten of het mogelijk is dat bij de behandeling van vraagpunt 2 ook minderheidsstandpunten worden gepubliceerd. De studiegroep is ervan overtuigd dat die minderheidsstandpunten er zullen zijn, maar zij wil die dan ook graag zien. Zij acht dit van essentieel belang om te weten wat er leeft en zij meent bovendien dat het praktisch is om aan de hand daarvan de discussie in de afdelingen en studiegroepen toe te spitsen en concreet te houden.

De Voorzitter is het met dit laatste eens. Hij zegt dan ook gaarne toe dat wanneer het Beraad komt met een verdeelde mening, deze ook voorgelegd zal worden aan de partij om de discussie verder op gang te brengen.

Wat het eerste punt van de vorige spreker betreft, meent de Voorzitter dat zelfs duidelijk is gesteld dat opmerkingen met betrekking tot het antwoord op de eerste vraag welkom zijn. Met name is het belangrijk dat eventuele onjuistheden daaruit worden verwijderd.

De Voorzitter is de studiegroep Vechtstreek dan ook dankbaar voor haar interventie.

Thans stelt de Voorzitter aan de orde punt 22 van de agenda.

22. Vragen over het beleid van het Hoofdbestuur.

De heer Ir.H.Makkreel, Amsterdam, herinnert eraan dat door de afdeling Amsterdam in de Algemene Vergadering van 1967 is verzocht een commissie in te stellen die zich bezig zou gaan houden met de vraag of de Grondwet zou dienen te worden herzien en zo ja, hoe. Het is de afdeling Amsterdam bekend dat het Hoofdbestuur daar in de loop van het jaar aandacht aan besteed heeft. Niettemin zou spreker op dit moment uiting willen geven aan de gevoelens van teleurstelling bij de afdeling Amsterdam over het feit, dat de betreffende commissie nog steeds niet is geïnstalleerd.

deed de heer De Koster onder meer de uitspraak, dat de politieke partijen in hun beroep op de kiezers zeer veel aandacht aan de buitenlandse politiek moeten besteden en dat dit vanzelfsprekend ook geldt voor de V.V.D.:. De heer De Koster ziet het als een noodzakelijkheid dat deze vraagstukken overal in den lande op vergaderingen ter discussie worden gesteld en hij wijst er in dit vraaggesprek op dat de V.V.D. vooral niet moet denken dat zij wat dat betreft nog wel de tijd heeft, aangezien het gevaar bestaat dat zij anders het contact verliest met dat deel van de kiezers dat de buitenlandse problemen centraal stelt. Spreker gaat voort met er op te wijzen dat ook door de heren Toxopeus en Van Riel juist de laatste tijd meer belangstelling wordt gevraagd voor de buitenlandse politiek. In zijn zeer recente brief aan de Minister-President is de heer Toxopeus gekomen met een constructief voorstel ter overwinning van de moeilijkheden welke de éénmaking van Europa belemmeren. De brief eindigt met de zinsnede: "Europese eenheid is een zaak die het liberale idealisme aanspreekt, alsook het welbegrepen eigenbelang". Dat trekt de progressieve burger aan en speciaal ook de jeugd. De oproep "liberalen op de bres voor de Europese eenheid" doet bij spreker de gedachte opkomen, juist in deze dagen, of dit niet in gelijke mate of zelfs in sterkere mate geldt voor het zoeken van persoonlijk contact van mens tot mens met bepaalde groeperingen in landen als Tsjecho-Slowakije, dat zich op zo onverwachte en verrassende wijze schijnt te ontworstelen aan de Russische invloed, wellicht een keerpunt in de ontwikkeling van Europa. Het is spreker gebleken dat reeds een gebaar van begrip en meelevens een morele steun zal zijn voor jongeren-groeperingen aldaar op hun moeilijke en gevaarvolle weg naar vrijheid van meningsuiting en vrijheid van drukpers, en naar zijn gevoelen past ook hier in het bijzonder de uitspraak van de heer Van Riel dat ieder die het goed meent met het liberalisme zich eigenlijk geheel zou moeten inzetten teneinde te bereiken dat de wereld van morgen het liberale geestesmerk zal dragen. Met grote waardering brengt spreker in herinnering wat vele onzer parlementariërs met volle inzet van hun persoon tot stand hebben gebracht aan begrip en toenadering in internationaal verband. Datzelfde geldt ook voor onze liberale voormannen in de regering met hun bijdrage tot oplossing van internationale problemen in het monetaire vlak, in NATO-verband en in de Europese vervoerspolitiek. Ook de Liberale Internationale heeft met grote volharding en niettegenstaande belangrijke weerstanden en teleurstellingen een aanzienlijke bijdrage tot de oplossing van deze problemen gegeven en deze Liberale Internationale kan op zichzelf weer een bron van inspiratie zijn voor hen, die de overtuiging hebben dat de prijs voor de vrijheid voortdurende waakzaamheid, vereist.

Tenslotte wil spreker ook noemen de Commissie voor de Buitenlandse Politiek van de V.V.D., met de wens dat deze onder leiding van haar nieuwe voorzitter vruchtbaar werk zal mogen verrichten op dit bijkans onbepaalde terrein.

De besturen van de afdelingen Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, zo besluit spreker, weten zich ervan verzekerd dat het beroep op het Hoofdbestuur om in deze problematiek voorop te gaan niet tevergeefs zal zijn. Met de voorzitter van de Liberale Internationale in ons midden zal dat waarachtig wel gaan.

De heer Mr. J. J. Nouwen, Amsterdam, zich aansluitend bij de vorige spreker, deelt mede dat de afdeling Amsterdam zich heeft afgevraagd of een concrete suggestie ten aanzien van deze zaak niet zou kunnen zijn om als één van de allereerste punten het NATO-verdrag door een commissie of anderszins in de partij te laten bestuderen.

De heer Ir. F. Wagenmaker, Leiden, wil een paar punten aan de orde stellen.

In de eerste plaats heeft het hem getroffen dat de agenda-punten op de Beschrijvingsbrief bijna allemaal in het organisatorische vlak liggen. Er is slechts één politiek agendapunt, de

motie van de afdeling Den Haag. Daar is op deze vergadering acht minuten over gesproken. Voor het overige kan door de afgevaardigden wel politiek aan de orde gesteld worden, doch uitsluitend in de vorm van kritiek op de Kamerfracties of op het Hoofdbestuur. Spreker betreurt dit: de V.V.D. is een politieke partij en het gaat erom, ook in het verband met de Commissie Kiezer-Gekozenen, dat de leden worden geactiveerd. Bij de voorbereiding van deze vergadering heeft aan dit activeren van de leden in politieke zin weinig kunnen gebeuren, omdat er nu eenmaal geen politiek onderwerp aan de orde kwam. Spreker wil dus graag het Hoofdbestuur in overweging geven om het jaarlijks congres, waarop altijd veel afgevaardigden aanwezig zijn, dat kostbaar is en waarbij ook de leden zelve veel betrokken zijn, een meer politiek karakter te geven, bijvoorbeeld door meer resoluties aan de orde te stellen of meer speciale politieke onderwerpen.

→ De tweede opmerking die spreker wil maken betreft de 20-jarige herdenking van de partij in januari in de RAI in Amsterdam. Daar zijn verschillende toespraken gehouden. Daar heeft o.a. de heer Van Riel zijn emotionele gevoelens de vrije teugel gelaten, en spreker heeft er zich als lid van de V.P.R.O., de omroepvereniging die voor deze vergadering die heden wordt gehouden een uur zendtijd heeft afgestaan, sterk over verwonderd - om het zacht uit te drukken - dat er een liberaal is die aanspoort om voor een dergelijke omroep te bedanken. Bovendien bevatte de rede van de heer Van Riel ook nog een feitelijke onjuistheid, namelijk over het Uniteconcern. Een jurist, zoals de heer Korthals Altes, kan handig aantonen dat er niets aan de hand is geweest; de heer Korthals Altes heeft dit achteraf ook gedaan, maar in politieke zin is er wel degelijk een bepaalde uitspraak gedaan. Toch blijft er in dat antwoord van de heer Korthals Altes, en daar gaat sprekers vraag eigenlijk over, een vraagteken bestaan. De heer Korthals Altes schrijft namelijk aan de heren Hubert, Van der Meer en Carol, als antwoord op hun verontruste reactie: "Ik wil echter niet verhalen dat in de opgeroepen sfeer de mogelijkheid tot misverstaan aanwezig was. De briefschrijvers waren niet de enigen die schrokken." Spreker vraagt zich af of de heer Korthals Altes met deze laatste zin misschien bedoeld heeft dat ook het Hoofdbestuur is geschrokken. En daarom wil hij vragen: Heeft het Hoofdbestuur vóór de vergadering van 20 januari inzage gehad in de tekst van de heer Van Riel, die wel van tevoren gestencild aan de pers was gegeven, en waarom heeft het Hoofdbestuur, indien het geschrokken is, die betrokken zinsnede dan niet gewijzigd om het rumoer dat er in den lande achteraf is ontstaan van tevoren te bedwingen. | ←

Als derde punt wil de heer Wagenmaker de propagandacampagne aan de orde stellen. De gedachte om een ledenwerfactie te beginnen acht hij uitstekend, en het resultaat is fantastisch geweest: 6000 nieuwe leden. Ook de grote inspanning van afdelingen en leden noemt hij fantastisch. Waar het hem echter om gaat is om de teksten van de advertenties. Die teksten acht hij namelijk in bepaalde zin erbarmelijk. Er is kennelijk een grappige reclameman bezig geweest die geen idee had van politiek. Spreker geeft als voorbeeld een advertentie met de hoofden van Wigbold, Van der Poel en Langebent boven een slapende meneer, die kennelijk van dit drietal droomt. Daar staat dan een fraaie zin onder waarin onder meer wordt gesproken van een tegenwicht tegen politiek opportunisme, sluipende politieke inflatie en dergelijke. Spreker betreurt het dat dit, zoals hij het noemt, van een zo laag gehalte is. Hij vindt dat weinig fraai van de V.V.D.. Bovendien vindt hij het ook nog onjuist, want al zijn de heren Wigbold, Van der Poel en Langebent vaak onze politieke tegenstanders, het zijn toch niet de mensen die het politiek opportunisme in hun banier schrijven. Degenen die dat doen zijn anderen. Wat deze mensen doen, en dat zelfde geldt ook voor D '66, is geen kwestie van politieke inflatie maar wel degelijk van politieke opleving. Politieke inflatie noemt spreker het anti-parlementarisme dat van de Boerenpartij en dat van De Telegraaf afkomt, en het had hem van meer ruggegraat blijk gegeven als op dit punt dat ~~xxxxxxx~~ politiek opportunisme en ~~xxxxx~~ /sluipende politieke inflatie was aangevallen. Als er een

/die

dam moet worden opgeworpen tegen afbrekende groeperingen, ook zo'n fraaie volzin uit deze advertentie, dan gaat spreker daarmee akkoord maar dan moet dat in een andere richting gebeuren dan de advertenties ons suggereren. Spreker noemt de uitvoering dezer advertenties dus ronduit politiek slecht. Hij hoopt dat de 6000 leden die deze advertenties hebben opgeleverd niet juist die leden zijn tegen wie hij een dam zou willen hebben opwerpen.

De heer A.J.M. de Goey, Gorinchem, wil een enkele opmerking maken op verzoek van een aantal deelnemers aan het jongerenweekend dat op 24 en 25 februari j.l. is gehouden in het conferentieoord Woudschoten te Zeist. Tot grote vreugde van deze jongeren is er in ons weekblad "Vrijheid en Democratie" aan dit weekend veel aandacht besteed, er is een uitvoerig verslag over verschenen. Wat spreker eigenlijk zou willen vragen is of het mogelijk is dat het Hoofdbestuur enig commentaar geeft op de suggesties die tijdens dit weekend door de daar aanwezigen zijn gedaan. Het was toch hun bedoeling dat er een discussie in gang zou worden gezet en zij vragen zich thans af wat daar nu verder gaat gebeuren. Met name gaat het hierbij om wat spreker zou willen noemen het externe beraad; ook de heer Toxopeus heeft hier al iets over opgemerkt. Wanneer de V.V.D. er voorstandster van is dat het beleid van het Kabinet-De Jong ook na de volgende verkiezingen wordt voortgezet, gelooft spreker niet dat de V.V.D. ermee kan volstaan om haar eigen politiek program op te stellen. Daarnaast zal het nodig zijn dat er met de andere in dit kabinet vertegenwoordigde politieke groeperingen overleg wordt gevoerd om te komen tot een beleid voor de regering die in 1971 aan het beleid zal komen. De deelnemers aan het jongerenweekend willen nu eigenlijk vragen wanneer het Hoofdbestuur de tijd gekomen acht om met dit overleg een begin te maken.

Daarna wil spreker op een enkel punt aansluiten bij wat de heer Wagenmaker heeft gezegd, namelijk het feit dat onze congressen het politieke karakter te zeer missen. De afgevaardigden en leden van de V.V.D. zijn hier bijeen op een Algemene Vergadering van een politieke partij, terwijl zij een groot gedeelte van de tijd besteden aan allerlei reglementaire en procedure kwesties. Spreker dringt erop aan om meer politieke zaken centraal te stellen. Dit gebeurt weliswaar ook reeds in de partijcommissies, maar van het Hoofdbestuur zelf mag toch eveneens verwacht worden dat dit een standpunt heeft. De zorgvuldigheid mag de slagvaardigheid niet in de weg staan, en een slagvaardig beleid is bij de snelle ontwikkeling op politiek gebied die ons land thans doormaakt noodzakelijk.

De heer Ir.H.J. van Raalte, De Bilt/Bilthoven, wijst erop dat op de Beschrijvingsbrief onder de toelichting op de punten 22, 23 en 30 geschetst wordt dat een van de consequenties van de nieuwe opzet van deze Algemene Vergadering, een opzet die vooral gekozen is om niet in tijdnood te geraken, is dat de gehele vergadering thans openbaar is. In de afdeling De Bilt/Bilthoven vindt men dat nogal een opportunistisch argument voor de openbaarheid der vergadering. Wanneer men dat zou willen, zou men op de vrijdagavond na de rede van de fractie-voorzitter in de Tweede Kamer, het beleid van de twee Kamerfracties in het openbaar kunnen behandelen, en dan zouden de andere zaken, zoals de bespreking van het beleid van het Hoofdbestuur en de huishoudelijke aangelegenheden zaterdag in besloten vergadering behandeld kunnen worden. Openbaar of besloten vergaderen is een essentiële zaak, die men niet zo maar om een opportunistische reden kan gaan veranderen. Openbare zaken in de Kamers of de Staten behoren inderdaad in het openbaar behandeld te worden. Is dan de vergadering besloten, dan is het een geheime vergadering, en dat is een zaak die wij niet wensen. Een politieke partij is echter een vereniging van individuen, en de heer Toxopeus heeft in zijn openingstoespraak gewag gemaakt

van de situatie zoals wij die in de bezetting hebben gekend, toen bepaalde democratische rechten ontzegd waren. Eén van die rechten is het recht van vereniging en vergadering, het met elkander vergaderen zonder vergunning en zonder dat de politie aanwezig is. In politieke staten en dictatoriaal geregeerde staten bestaat dit niet; dan heeft men eventueel openbare vergaderingen waar men openlijk schuld beledigt, maar van een onderling overleg, een vertrouwelijke gang van zaken, is geen sprake. In een besloten vergadering kan men spreken over de misdadigheid van het meewerken aan concentratiekampenbouw. In een openbare vergadering kan dat worden het beledigen van het hoofd van een bevriende staat. Spreker acht het bepaald een groot verschil of wij als politieke partij een openbare of een besloten vergadering hebben. In een besloten vergadering kan ieder lid, ook een Kamerlid of een Minister, zijn persoonlijke mening tot uitdrukking brengen en zijn inbreng hebben ten aanzien van politieke vraagstukken, en dan heeft men als politieke partij een beraad dat uiteindelijk tot een partijstandpunt leidt. Dat standpunt moet naar buiten komen, en wanneer de Kamerleden of de Ministers dan later naar buiten optreden, vertegenwoordigen zij daar dat partijstandpunt, dat eventueel kan afwijken van hun persoonlijke mening. Door het betrachten van volledige openheid op de vergaderingen nu komt men helemaal niet tot de duidelijkheid die in de politiek zo gewenst is. De V.V.D. wil de individuele vrijheid een zo groot mogelijke ontplooiingskans geven, maar voor deze ontplooiingskans acht de afdeling De Bilt/Bilthoven bescherming beslist noodzakelijk. Openbaarheid is tegenwoordig een modegril. De privacy wordt in het huidige leven op dusdanige wijze aangetast dat het zelfs nodig is wetten te gaan maken tegen telkens, af luisterapparaten, en dergelijke. Daar komt nog iets bij. Spreker vreest dat men voortaan bij de behandeling van het beleid van het Bestuur, en bij de keuze van personen al gauw zal gaan zeggen: Moet dat wel in het openbaar gebeuren? Is dat niet schadelijk voor de partij, en zou dat niet beter buiten de vergadering om moeten gebeuren? Dit leidt tot overleg buiten de vergadering om, in het geheim, waardoor zelfs de leden niet meer weten wat er in de partij leeft. Het is dus de principiële zijde van deze zaak die de afdeling De Bilt/Bilthoven graag nog eens nader door het Hoofdbestuur bestudeerd zou willen zien. Spreker herhaalt dat om opportunistische redenen heden openbaar wordt vergaderd. Het zou de moeite waard zijn om eens met deskundigen overleg te plegen of het wel zo wenselijk is dat een organisatie van individuen, van particulieren, gedwongen wordt heden ten dage alles wat zij naar voren brengt, te behandelen onder de schijnwerpers van de openbaarheid, en of er niet een zeker recht is ook voor de leden van onze partij op privacy en onderling overleg zonder dat de buitenwereld daarbij vertegenwoordigd is.

De Voorzitter constateert dat hiermede een einde is gekomen aan het agendapunt betreffende het stellen van vragen over het beleid van het Hoofdbestuur, en stelt vervolgens aan de orde agendapunt 23.

23. Vragen over het beleid van de redactie van "Vrijheid en Democratie".

De afdeling Bennebroek brengt, bij monde van haar afgevaardigde, bezwaren tot uiting tegen het beleid van de redactie met betrekking tot het feit dat ten aanzien van belangrijke kwesties in het politieke bestel niet altijd een even duidelijk standpunt wordt ingenomen. Artikelen over dergelijke kwesties hebben vaak meer het karakter van een verslaggeving over hetgeen op het politieke erf is geschied of hoogstens van een analyse daarvan, terwijl een duidelijke stellingname van de partij ontbreekt. In het bijzonder geldt dit voor het omroepbeleid. Een voor ieder duidelijk standpunt is, volgens de leden van deze afdeling, meer dan ooit

geboden in een tijd waarin, zoals De Telegraaf het genoemd heeft, het demasqué der christelijke partijen is aangebroken en naar ledenwinst uit die contreien dient te worden gestreefd. Voorts meent de afdeling Bennebroek dat van het weekblad een sterkere propagandistische werking zal dienen uit te gaan. De leden der afdeling hebben gesuggereerd de omvang van het blad te beperken en de oplage te vergroten. Daardoor zou het naar hun mening mogelijk zijn om zonder kostenverhoging het blad op ruime schaal te verspreiden onder niet-leden of belangstellenden. Wanneer onverhoopt deze suggestie niet te verwezenlijken zou zijn dan wil men dat in het blad meer actuele onderwerpen worden behandeld, waarbij men onder meer denkt aan de op handen zijnde invoering van de belasting op de toegevoegde waarde. De behandeling van dit onderwerp zou met name aan de middenstanders een grote dienst bewijzen.

De heer R.Groothoff, Amsterdam, wil vooropstellen dat historisch gezien het blad "Vrijheid en Democratie" al veel verbeterd is. Spreker gebruikt met opzet de woorden "historisch gezien", omdat naar hij zich meent te herinneren het laatste onderzoek naar verbetering in het blad al dateert van omstreeks 1963. Heeft er, zo vraagt hij zich af, nu niet toch een zekere veroudering in deze onderzoeken plaatsgegrepen? Enige leden van de afdeling Amsterdam hebben zich dan ook reeds bezig gehouden met een analyse van wat er aan mogelijke verbeteringen in het blad zouden zijn aan te brengen. Men moet dit natuurlijk positief benaderen, want "Vrijheid en Democratie" is en blijft het beste communicatiemiddel van de partij. De afdeling Amsterdam vraagt nu aan het Hoofdbestuur de toezegging dat een commissie zal worden ingesteld die voorstellen gaat bestuderen en doen ter verdere verbetering van het blad. Die commissie zou op korte termijn rapport moeten uitbrengen want de tijd dringt, met name op het gebied van het politieke leven in Nederland. De afdeling Amsterdam denkt aan het uitbrengen van dit rapport in het komende najaar. De commissie zal dan bijvoorbeeld haar aandacht eens moeten wijden aan de vraag of het geen zin zou hebben "Vrijheid en Democratie" te richten op een veel grotere kring van sympathisanten. Dat zal natuurlijk een verandering in het karakter van het blad met zich meebrengen, maar de afdeling Amsterdam zou dat ook gaarne zien. De afdeling Amsterdam zou gaarne zien dat "Vrijheid en Democratie" werd tot een informatief opinieblad, natuurlijk met partij-informatie, maar toch een opinieblad. Dit zou betekenen dat ook de hoofdredactie versterkt zou moeten worden, voornamelijk in de beroepsrichting. Voorts zou een centraal secretariaat moeten worden ingesteld dichtbij de drukkerij, er zou wellicht moeten komen een taakomschrijving van de redactie en men zou zich kunnen afvragen of daaraan niet gekoppeld zou moeten worden een paragraaf over de onafhankelijkheid van de redactie, want daarover hoort men nog wel eens klachten. Men kan zich voorstellen dat dit alles consequenties meebrengt voor de exploitbaarheid van het blad, maar ook daarvoor moet de commissie oplossingen kunnen vinden. De groep leden, die in Amsterdam deze zaak heeft bestudeerd, is natuurlijk gaarne bereid om met een dergelijke commissie samen te werken, gegevens uit te wisselen, en het zou de afdeling Amsterdam daarom zeer verheugen als het Hoofdbestuur bereid zou zijn een toezegging te doen in de richting die door haar wordt gesuggereerd.

De heer Ir.F.Wagenmaker, Leiden, wil zich bij veel opmerkingen van de vorige spreker aansluiten. Weliswaar is de lay-out van "Vrijheid en Democratie" zeer verbeterd, en doet de redactie uitstekend haar best om van het blad een goed leesbaar geheel te maken. In dat opzicht gelooft spreker inderdaad dat er veel verbetering is gekomen. Hij heeft echter toch nog enkele bezwaren die meer in het politieke vlak liggen, namelijk dat het blad niet is een communicatieblad met de leden van de partij. Het is meer een partijleidingblad dan een partijblad. Er is geen communicatie tussen de leden en de leiding, tussen de kiezer en de gekozenen. Ingezonden stukken worden wel geplaatst; natuurlijk, er wordt geen enkel ingezonden stuk geweigerd, dat is een uitstekende zaak.

Maar er is geen werkelijke communicatie, geen werkelijke discussie, de discussie wordt ook niet op gang geholpen, kortom: het is geen opinieblad. Het blad is te veel een vergoelijking en verheerlijking van de partij en zijn leden: niemand doet ooit iets fout.

Dan wilde spreker nog iets zeggen over de kleur blauw. Blauw is de liberale kleur, maar als spreker denkt aan "De Driemaster" dan heeft dat blad een ander soort blauw dan "Vrijheid en Democratie". Spreker ziet "De Driemaster" en "Vrijheid en Democratie" als uitersten naar twee kanten; hij zou daar iets tussenin willen zien.

Tenslotte wil spreker een vraag stellen over de taak van de hoofdredacteur. Hij komt zijn naam zo weinig tegen onder de artikelen. Wat is eigenlijk zijn politieke visie? Wanneer komt de hoofdredacteur eens zelf voor het voetlicht?

Nog een laatste punt: de pagina van de drie grote steden zou spreker maar liever zien vervallen. Wel staat daar af en toe een enkele politieke opmerking in, maar bijvoorbeeld de afdeling Rotterdam beijvert zich iedere keer weer om een propagandaverhaal over de metro te schrijven. Spreker ziet er de zin niet van in waarom de drie grote steden, die toevallig 10 % van de leden hebben, steeds wederom deze pagina moeten vol schrijven.

Spreker wil eindigen met te zeggen dat hij veel lof heeft, maar toch nog wel mogelijkheden tot verbetering ziet.

De Voorzitter stelt thans het laatste punt van deze avond aan de orde, namelijk agendapunt 24, Rondvraag.

24. Rondvraag.

De heer E.M.T. Rozenbroek, Voorburg, wil twee vragen stellen.

De eerste betreft de Teldersstichting. In de ledenvergadering van de afdeling Voorburg is de indruk ontstaan dat het Hoofdbestuur en het Algemeen Secretariaat zich onnodig gereserveerd tegenover de Teldersstichting opstellen. In die voege, dat zelfs volstrekt onschuldige medewerking in het organisatorische vlak, wanneer de Teldersstichting daarmee geholpen zou kunnen worden, zoals bijvoorbeeld het incidenteel afstaan van vergaderruimte in het gebouw van het Algemeen Secretariaat, in beginsel niet verleend wordt vanwege de onafhankelijkheid over en weer. De afdeling Voorburg zou gaarne vernemen of dit inderdaad de opvatting van het Hoofdbestuur is. Zij hoopt dat het antwoord ontkenkend zal luiden. De zelfstandigheid en de onafhankelijkheid van de Teldersstichting ten opzichte van de V.V.D. en vice versa is niet alleen een formele, maar ook een reële, en beiden varen daar wel bij. De afdeling Voorburg zou daaraan dan ook niet getornd willen zien. Wanneer zich echter gevallen zouden voordoen waarin de partij enige geenszins compromitterende en ook geen geldkostende organisatorische bijstand zou kunnen verlenen waarop de Teldersstichting prijs zou stellen, kan de afdeling niet inzien dat daartegen principieel bezwaar zou bestaan. Een kunstmatige barriere, een soort ijzeren gordijn tussen deze twee geestverwante organisaties acht zij niet in het belang van de liberale zaak.

De tweede opmerking van de afdeling Voorburg betreft de kiezers en de confessionele partijen. De afdeling Voorburg vraagt zich af of de V.V.D. er bewust naar streeft het maximale te doen om die leden en kiezers van de confessionele partijen, die door de politieke ontwikkeling in die partijen in onzekerheid geraakt zijn, duidelijk te maken dat de V.V.D. hen een stabiel toevluchtsoord en een veilig onderdak biedt, voor zover zij de politieke uitgangspunten van de V.V.D. kunnen aanvaarden. Voor bewoners van een kijklend huis kan een rustige omgeving bijzonder aantrekkelijk zijn, tenminste als het geen rust is die tot roest leidt, maar als die rust een teken van stabiliteit is. De afdeling Voorburg is ervan overtuigd dat het Hoofdbestuur de winstmogelijkheden die hier liggen ziet, maar, zo vraagt zij zich af, wordt wel al het mogelijke gedaan om deze oogst binnen te halen? De Kamerfracties en het Hoofdbestuur zijn toch niet te zeer beducht voor eventuele

repercussies, die zulk een campagne zou kunnen hebben op de verhouding tussen de V.V.D. enerzijds en de confessionele partijen anderzijds, die gezamenlijk het Kabinet-De Jong steunen? Een dergelijke beduchtheid zou een slechte raadgeefster zijn. Ook nu nog zijn er in de drie grote confessionele partijen tal van radicalen in de weer die de wijngaard van het Kabinet-De Jong bederven. De V.V.D. mag niet schromen om dat duidelijk te signaleren en haar deuren voor diegenen in de confessionele partijen, die van de radicalen niet gediend zijn, wijd open te stellen.

De Voorzitter geeft vervolgens het woord aan de heer Joekes.

De heer Drs.Th.H.Joekes deelt mede dat hij aan de Voorzitter gevraagd heeft het woord te mogen voeren om een feitelijk misverstand uit de weg te mogen ruimen. Dat misverstand is dat hem als medewerker van de Teldersstichting niets bekend is van enige omstandigheid waarin het Hoofdbestuur of enig ander orgaan van de V.V.D. afwijzend heeft gestaan tegenover deze Stichting. Spreker is de afdeling Voorburg zeer erkentelijk voor haar goede zorgen, maar hij meent dat deze overbodig zijn. Hij zal zich straks buiten de tijd van deze vergadering hier even met de afdeling Voorburg over verstaan, maar hij stelt er prijs op hier in de vergadering te verklaren dat de Teldersstichting alle mogelijke medewerking krijgt van de V.V.D.. Het feit dat zulk een goede samenwerking bestaat, wordt misschien wel gesymboliseerd in de persoon van het lid van de Tweede Kamerfractie, die tevens wetenschappelijk medewerker van de Teldersstichting is: spreker zelve. Bovendien zijn twee van de huidige liberale bewindslieden oud-president-curator van de Teldersstichting. Er zijn de best mogelijke betrekkingen tussen Teldersstichting en V.V.D., en de Teldersstichting is daar zeer erkentelijk voor.

De Voorzitter constateert met genoegen dat dit misverstand reeds direct uit de weg geruimd kon worden. Hij stelt vast dat thans de vergadering haar werkzaamheden, voor zover die de vrijdagavond betreffen, heeft beëindigd en hij schorst de vergadering tot zaterdagochtend 10 uur, nadat hij de aanwezigen erop attent heeft gemaakt dat de kamercentrale Maastricht een ieder heeft uitgenodigd voor een feestavond in dit gebouw.

Zaterdag 6 april, des morgens om 10 uur, heropent de Voorzitter de vergadering en stelt aan de orde agendapunt

25. Benoeming van een Voorzitter.

Wegens periodieke aftreding van de heer Ir.K.van der Pols te Rotterdam, die zich herkiesbaar heeft gesteld, moet in de vacature van het Voorzitterschap worden voorzien.

Als enig kandidaat is gesteld: Ir.K.van der Pols te Rotterdam. Aangezien tegen-kandidaten ontbreken geschiedt deze benoeming overeenkomstig artikel 49 van het Huishoudelijk Reglement zonder stemming.

De vergadering geeft door een hartelijk applaus van haar instemming blijk. De Voorzitter zegt bijzonder getroffen te zijn door dit teken van het in hem gestelde vertrouwen, en geeft de vergadering de verzekering dat hij zijn best zal doen zich dit vertrouwen zoveel mogelijk waardig te tonen.

Vervolgens gaat de Voorzitter over tot agendapunt

26. Benoeming van een Secretaris.

Wegens periodieke aftreding van de heer H.J.L.Vonhoff te Amsterdam, die zich herkiesbaar heeft gesteld, moet in een vacature in het Dagelijks Bestuur worden voorzien.

Als enig kandidaat is gesteld: H.J.L.Vonhoff te Amsterdam. Aangezien tegen-kandidaten ontbreken geschiedt deze benoeming overeenkomstig artikel 49 van het Huishoudelijk Reglement zonder stemming.

De Voorzitter wenst de heer Vonhoff van harte geluk met zijn herbenoeming. Diens krachtige medewerking in het Dagelijks Bestuur wordt, aldus spreker, op bijzonder hoge prijs gesteld.

Hierna komt aan de orde agendapunt

27. Benoeming van negen leden van het Hoofdbestuur.

Aan de beurt van periodieke aftreding als lid van het Hoofdbestuur zijn:

voor de Rijkskieskring 's-Hertogenbosch:	de heer Ir.L.Korver te Waalre,
voor de Rijkskieskring Arnhem:	de heer Ir.J.N.Kooij te Apeldoorn,
voor de Rijkskieskring Leiden:	de heer Mr.G.C.van Dijk te Wassenaar,
voor de Rijkskieskring Den Helder:	de heer W.Franck te Bergen (N.H.),
voor de Rijkskieskring Middelburg:	de heer Dr.Ir.C.W.C. van Beekom te Goes,
voor de Rijkskieskring Leeuwarden:	de heer Mr.B.P.van der Veen te Leeuwarden,
voor de Stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D.:	Mevr.Mr.E.A.J.Schel- tema-Conradi te Haarlem, Mevr.Drs.J.F.Schouwe- naar-Franssen te Bilthoven.

Allen zijn terstond herkiesbaar.

Voorts dient te worden voorzien in de vacature voor het Hoofdbestuurslidmaatschap in de Rijkskieskring Amsterdam, ontstaan door het overlijden van de heer Drs.R.H.Neuberg.

Kandidaat gesteld voor het lidmaatschap van het Hoofdbestuur zijn:

voor de Rijkskieskring 's-Hertogenbosch:

Ir.L.Korver te Waalre (aftredend), door de afdeling 's-Hertogenbosch;

voor de Rijkskieskring Arnhem:

Ir.J.N.Kooij te Apeldoorn (aftredend), door de afdeling Apeldoorn;

voor de Rijkskieskring Leiden:

Mr.G.C.van Dijk te Wassenaar (aftredend), door de afdeling Wassenaar;

voor de Rijkskieskring Amsterdam:

Drs.A.Szász te Amsterdam, door de afdeling Amsterdam;

voor de Rijkskieskring Den Helder:

W.Franck te Bergen (N.H.) (aftredend), door de afdeling Hoorn;

voor de Rijkskieskring Middelburg:

Dr.Ir.C.W.C.van Beekom te Goes (aftredend), door de afdeling Goes;

voor de Rijkskieskring Leeuwarden:

Mr.B.P.van der Veen te Leeuwarden (aftredend), door de afdeling Leeuwarden;

door de Stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D.:

Mevrouw Mr.E.A.J.Scheltema-Conradi te Haarlem (aftredend),

Mevrouw Drs.J.F.Schouwenaar-Franssen te Bilthoven (aftredend).

Aangezien tegen-kandidaten ontbreken geschieden al deze benoemingen overeenkomstig artikel 49 van het Huishoudelijk Reglement zonder stemming.

De Voorzitter wenst de herbenoemde leden van het Hoofdbestuur en het nieuw benoemde lid de heer Drs.A.Szász van harte geluk en houdt zich verzekerd van een nauwe en prettige samenwerking.

Thans komt aan de orde agendapunt

28. Antwoord van het Hoofdbestuur op de vragen, over zijn beleid gesteld.

De Voorzitter wil in de eerste plaats de vragen beantwoorden die door de heer Makkreel namens de afdeling Amsterdam zijn gesteld over de activiteiten die de partij heeft ontplooid betreffende de herziening van de Grondwet. In de vorige Algemene Vergadering heeft het Hoofdbestuur toegezegd terzake een commissie in te stellen. Het Hoofdbestuur heeft zich daarop terstond beraden, doch is bij de samenstelling der commissie op grote moeilijkheden gestuit, met name ten aanzien van het vinden van een voorzitter. Als eerste heeft het Hoofdbestuur Prof.Mr.P.J.Oud gevraagd de leiding dezer commissie op zich te nemen. De heer Oud was wel bereid de commissie van advies te dienen doch wenste zich niet met het voorzitterschap te belasten. Daarna zijn achtereenvolgens gevraagd Prof.Mr.D. Simons te 's-Gravenhage, Prof.Mr.E.H.s'Jacob te Groningen en Mevrouw Mr.J.M.Corver-van Haften te Heemstede.

Opdat het Hoofdbestuur zo spoedig mogelijk de beschikking krijgt over rapporten betreffende deze onderwerpen adviseert de commissie het Hoofdbestuur af te zien van de instelling van een grote commissie inzake de grondwetsherziening, waartoe reeds in beginsel was besloten. De commissie meent dat het verstandig is een aantal kleine commissies in te stellen die parallel lopen met de subcommissies van de Staatscommissie en die dus dezelfde onderwerpen zullen gaan bestuderen. Aldus zou kunnen worden ingesteld een commissie grondrechten, een commissie regering en Staten-Generaal alsmede een commissie wetgeving en bestuur. Daarnaast adviseert de commissie het Hoofdbestuur reeds vooruitlopend op de verwachte subcommissies van de Staatscommissie ook over te gaan tot instelling van een commissie rechtspraak, hoofdstuk 6 van de Proeve, en een commissie openbare lichamen, hoofdstuk 7 van de Proeve. De commissie verwacht dat op deze wijze in een betrekkelijk korte periode over alle voormelde onderwerpen rapporten van deskundigen in het bezit van het Hoofdbestuur kunnen zijn. De voorzitters van de commissies zouden van tijd tot tijd overleg met elkaar moeten plegen, opdat wordt vermeden dat tot tegengestelde conclusies wordt gekomen. Dit betekent niet dat er geen plaats zou mogen zijn voor minderheidsstandpunten. Zodra het bovengenoemde vijftal commissies aan het Hoofdbestuur heeft gerapporteerd zou het Hoofdbestuur zelf een eigen standpunt kunnen bepalen aan de hand van het ontvangen rapport en dit eigen standpunt aan de Staatscommissie kunnen doen weten.

3. Vermoedelijk is het de meest juiste gang van zaken dat tenslotte de vijf rapporten ter bespreking worden voorgelegd aan een algemene vergadering van de partij opdat deze evenals bij het rapport van de Commissie Kiezer - Gekozenen het geval zal zijn, een definitief partijstandpunt kan bepalen.
4. De commissie heeft ook stilgestaan bij de vraag in hoeverre een alghele herziening van de Grondwet in de zin als met de Proeve is beoogd gewenst is. De commissie kan ervoor voelen dat een poging wordt ondernomen te komen met een nieuwe Grondwet waarin gestreefd wordt naar beperkingen in dier voege, dat slechts de hoofdlijnen van het staatsbestel erin zijn vastgelegd. In de eerste plaats wordt daarmee bereikt dat de regeling die aan ons staatsbestel ten grondslag ligt moderner wordt geformuleerd en wordt ontdaan van veel dat in de huidige Grondwet als min of meer overbodig kan worden gezien. In de tweede plaats wordt daarmee bereikt dat bij beperking tot de werkelijke hoofdpunten van het staatsbestel het aantal herzieningen in de toekomst wellicht verminderd kan worden, terwijl die herzieningen dan ook uitsluitend betrekking zouden hebben op werkelijke hoofdpunten van ons staatsbestel. De commissie wil echter niet verhelen dat het tot stand komen van een geheel nieuwe Grondwet grote moeilijkheden met zich kan meebringen, aangezien het niet gemakkelijk zal zijn een zodanige nieuwe Grondwet te formuleren dat op alle onderdelen de vereiste tweederde meerderheid wordt verkregen. Het belang van hetgeen in de Grondwet is bepaald brengt met zich mee dat de commissie het volledig geoorloofd zou achten wanneer tenslotte ondanks alle eventuele voordelen tegen een geheel nieuwe Grondwet gestemd wordt, wanneer mocht blijken dat een aantal essentiële punten daarin niet zijn geregeld dan wel niet de instemming zouden hebben van de V.V.D.-afgevaardigden in het parlement.
5. Tenslotte heeft de commissie een aantal suggesties opgesteld voor de samenstelling van de bovengenoemde vijf commissies. Deze suggesties zal de commissie U separaat doen toekomen."

De voorzitter zegt de heer Korthals Altes dank en vraagt de vergadering of deze zich kan verenigen met de voorstellen der Commissie ad hoc. Dit is het geval zodat aldus wordt besloten.

De voorzitter komt thans aan de beantwoording van de opmerkingen die door de heer Scheer namens de afdeling Heemstede zijn gemaakt over de propaganda, met name de radio- en televisiepresentatie. De voorzitter vraagt de heer Vonhoff de beantwoording van deze vragen op zich te willen nemen. Overigens wijst de voorzitter er op dat in het tweede gedeelte van het rapport van de Commissie Kiezer-Gekozone bijzondere aandacht zal worden besteed aan het z.g. image van de partij. Ook de presentatie van onze partij via radio en televisie zal daarbij de nodige aandacht krijgen. Vervolgens geeft de voorzitter het woord aan de heer H.J.L. Vonhoff, Amsterdam; die er in de eerste plaats op wijst dat van nu af aan een onderzoek zal worden ingesteld naar het effect van onze televisie-uitzendingen, een soort meting achteraf derhalve. De Radio- en Televisiecommissie der partij hoopt door dit onderzoek in staat te zullen zijn aan onze publiciteit nog groter slagkracht te geven. Overigens wil spreker er toch nog eens op wijzen dat er ten aanzien van televisiepresentatie veel misverstanden bestaan. Velen menen dat een televisie-uitzending een uitzending is voor een miljoenenpubliek. Dat is in zijn totaliteit wel waar, maar in feite is een televisie-uitzending een uitzending voor een publiek in heel kleine kring, en in die hele kleine kring worden de scherpste maatstaven aangelegd t.a.v. de werkelijke betekenis en de werkelijke waarde van hen die op het scherm verschijnen. Spreker gelooft dat het streven van de Propaganda- en de Radio- en Televisiecommissie om aan die standaard te beantwoorden uiteindelijk de enige basis voor succes kan zijn.

De voorzitter stelt vervolgens aan de orde de vraag, door de heer Van Ketwich Verschuur namens de afdelingen Den Haag, Amsterdam en Rotterdam gesteld over de aandacht die geschonken wordt aan de vraagstukken van buitenlandse politiek. Het Hoofdbestuur onderschrijft de wenselijkheid dat meer aandacht aan vraagstukken van buitenlandse politiek wordt gegeven, maar het wijst er tevens op dat op het ogenblik zoveel andere zaken de aandacht vragen, spreker noemt de kwestie verhouding kiezer-gekozone, de partijvernieuwing, de grondwetsherziening e.d., dat het niet mogelijk is daarnaast op dit moment ook nog concrete toezeggingen te doen ten aanzien van speciale activiteiten op het gebied van de buitenlandse politiek. Wel juicht het Hoofdbestuur elk initiatief toe dat uit de afdelingen komt en dat van de Commissie voor de buitenlandse politiek komt. Het Hoofdbestuur heeft zich dan ook terstond positief opgesteld ten aanzien van het voorstel van de afdeling Den Haag om in deze algemene vergadering een resolutie te behandelen over het Europees beleid. Intussen is ook daar, zoals de afdeling Den Haag wel gemerkt heeft, om tot het resultaat te komen dat zowel in het belang van de partij als van de zaak zelve het beste was, nogal wat overleg nodig geweest. De voorzitter voegt hieraan toe dat de Commissie voor de buitenlandse politiek enige tijd zonder voorzitter is geweest, aangezien haar voorzitter de heer Keyzer geroepen werd tot het ambt van Staatssecretaris. Het was niet makkelijk om voor de heer Keyzer een opvolger te vinden en het Hoofdbestuur heeft zich bijzonder gelukkig geprezen dat het tenslotte mogelijk is gebleken om de heer De Ranitz bereid te vinden het voorzitterschap op zich te nemen. De Commissie voor de buitenlandse politiek kan dus thans weer gaan fungeren en is bovendien nog versterkt doordat in de tussentijd ontstaan is een sub-commissie Ontwikkelingshulp onder het voorzitterschap van de heer Stal en waarvan de heren Gerritzen en Offerhaus mede deel uitmaken. Het Hoofdbestuur meent dat daarmee een heel goede achtergrond is geschapen voor het werk van de partij op het gebied van de buitenlandse politiek. Daarnaast streeft de hoofdredacteur van ons weekblad er de laatste tijd steeds meer naar

artikelen over buitenlandse politiek in het blad op te nemen. Het streven is daarbij mede gericht op het uitlokken van discussie. Tenslotte is er voor de leden van de partij die zich in het bijzonder voor de buitenlandse politiek interesseren de mogelijkheid om door toetreding tot de groep Nederland van de Liberal International daar daadwerkelijk mede te werken, bijzondere bijeenkomsten te bezoeken en zich op deze manier verdienstelijk te maken voor de meningsvorming binnen de partij. Wat de feitelijke en acute vraagstukken betreft, zal de kwestie van een eventuele wijziging van het NATO-verdrag aan de Commissie voor de buitenlandse politiek worden voorgelegd. Spreker meent dat deze vraag ook bij de commissie zelf reeds leeft en dat de commissie van oordeel is dat met name dit onderwerp dringend om behandeling vraagt.

De voorzitter komt vervolgens tot de vragen die persoonlijk door de heer Wagenmaker te Leiden zijn gesteld. De heer Wagenmaker heeft drie onderwerpen aangesneden. Het eerste onderwerp was dat naar zijn mening de agenda van deze Algemene Vergadering te weinig politieke voorstellen bevat. De voorzitter zou daar dit van willen zeggen: uit de afdelingen was een aantal niet-politieke voorstellen gedaan, die op de agenda moesten worden geplaatst, en waarvoor tijd moest worden uitgetrokken. Een politiek voorstel werd gedaan door de afdeling Den Haag - de kwestie van de uitbreiding van de Europese Economische Gemeenschap - een voorstel dat door het Hoofdbestuur zeer positief is ontvangen en waar dus ook een discussie over heeft plaats gevonden. Op de agenda stond verder: mededelingen over het Liberaal Beraad. Die zijn gedaan, zowel door de Voorzitter van de Tweede-Kamerfractie als door spreker. Bij de bespreking van het beleid van de Kamerfracties plegen voorts zeer vele echt politieke onderwerpen aan de orde te komen. Het heeft het Hoofdbestuur enigszins verrast dat voorzover op dit ogenblik bekend hedenmiddag zal blijken dat van de gelegenheid die de partij op de Algemene Vergadering heeft om bij het beleid van de fracties acute politieke kwesties aan de orde te stellen weinig gebruik wordt gemaakt. Aan de andere kant vindt het Hoofdbestuur dit ook wel enigszins begrijpelijk, omdat de partij kennelijk wil afwachten wat er nu uit de Commissie Kiezer-Gekozone en uit het Liberaal Beraad tevoorschijn komt. Dat heeft natuurlijk ook betrekking op die belangrijke politieke onderwerpen die nu in het midden van de belangstelling staan. Spreker noemt tenslotte nog het cultureel congres dat op 7 september a.s. in Arnhem zal worden gehouden; congressen die de afdelingen Amsterdam en Den Haag voornemens zijn te beleggen; de Buitengewone Algemene Vergadering die de partij vorig jaar over het Verkiezingsprogram heeft gehouden; dat is natuurlijk een volkomen zuiver politiek onderwerp. En zo zal in dit najaar ook weer een Buitengewone Algemene Vergadering gehouden worden over het rapport van de Commissie Kiezer-Gekozone. Het Hoofdbestuur is dus van mening dat diegenen, die in een vergadering als deze graag debatteren over politieke onderwerpen, en daarover stemmingen willen uitlokken en beslissingen willen nemen, in de komende tijd ruimschoots aan hun trekken zullen komen.

De tweede opmerking, die de heer Wagenmaker maakte, betrof de bijeenkomst ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan van onze partij. De heer Wagenmaker heeft daar een aantal dingen over gezegd waarvan het Hoofdbestuur kennis heeft genomen. Het Hoofdbestuur meent te weten dat de heer Wagenmaker die bijeenkomst zelf niet heeft bijgewoond, en dus reageert op reacties op deze bijeenkomst. Naar aanleiding van deze reacties heeft de heer Wagenmaker twee concrete vragen gesteld. De eerste vraag was of de rede van de heer Van Riel tevoren aan het Hoofdbestuur der partij was toegezonden. Het antwoord daarop is ontkennend; dat is bovendien al gebleken uit het antwoord van de Algemeen Secretaris aan de heren Hubert, Carol en Van der Meer, waaruit de heer Wagenmaker citeerde. Uit dat antwoord van de Algemeen Secretaris blijkt duidelijk dat het Hoofdbestuur de tekst niet van tevoren heeft ingezien.

De tweede vraag van de heer Wagenmaker sloot daar op aan; deze luidde of het Hoofdbestuur haar heeft goedgekeurd. Uit het antwoord op de eerste vraag blijkt dat het Hoofdbestuur niet als zodanig tevoren heeft kunnen zeggen: wij vinden haar goed of wij vinden haar niet goed; het Hoofdbestuur is van mening dat een dergelijke censuur niet aanbevelenswaardig is. De Voorzitter van de Eerste-Kamerfractie is naar het oordeel van het Hoofdbestuur mans genoeg om zelf een rede op te stellen en daarover te consulteren wie hij wil. Dit is het antwoord van de voorzitter op de twee concrete vragen, de 20ste januari betreffende, van de heer Wagenmaker.

De Voorzitter wil daar nog iets aan toe voegen. De heer Van Riel heeft de kwalificatie van het Unitel-concern, die niet helemaal juist was, later openbaar gerectificeerd. In die rectificatie is de wederzijdse onafhankelijkheid van de beide vennootschappen duidelijk onderstreept. Over de onafhankelijkheid van alle betrokken redacties bestaat geen enkele twijfel en het Hoofdbestuur juicht die onafhankelijkheid toe. Tenslotte heeft de heer Van Riel niet gezegd dat het liberaal zou zijn om voor een omroepvereniging te bedanken, maar wel dat in een liberaal stelsel voor iedereen de vrijheid dient te bestaan om te bedanken zonder dat deze handeling als verwijtbaar wordt gekwalificeerd. Spreker hoopt dat deze zaak nu eens en voor altijd helemaal duidelijk is en dat over dit onderwerp geen discussies meer zullen behoeven te worden gevoerd.

Dit was het tweede punt van de heer Wagenmaker, zo gaat de Voorzitter voort. Een derde punt betrof de advertentie-campagne die bij de ledenwerf-actie is gehouden en waarin hij enkele teksten minder gelukkig vond, om het maar een beetje voorzichtig uit te drukken. Over dit onderwerp geeft de Voorzitter het woord aan de heer Vonhoff.

De heer H.J.L. Vonhoff wil alvorens direct op de gewraakte tekst te komen even een klein inzicht geven in de opzet van de campagne. De campagne is door de Propagandacommissie gevoerd vanuit drie kernthema's: de organisatie van onze partij, de openheid ervan, de duidelijkheid, en het zich opstellen tegen de verandering in de politiek. Daarnaast was er duidelijk een interne campagne en een externe campagne. De externe campagne is daarnet door de heer Vonhoff beschreven. Wat de interne campagne betreft, daarbij werd geprobeerd om de afdelingen en vooral ook de leden bij de actie te betrekken en dat gebeurde behalve door alle mogelijke acties ook door aanmoedigingen in Vrijheid en Democratie. Tegen dat interne deel, en tegen één advertentie uit dat interne deel had de heer Wagenmaker bezwaar. Nu moet de heer Vonhoff ook daar weer iets over de achtergrond-techniek zeggen. Het is niet zo dat de campagnes worden overgelaten aan een reclamebureau in die zin dat de Propagandacommissie dan maar afwacht wat er in de teksten komt te staan. Er was een kleine groep uit de Propagandacommissie, bestaande uit de reclame-adviseur, de heer Van Vlaardingen, de landelijke organisator-propagandist, en spreker, om de uiteindelijke teksten vast te stellen en goed te keuren. De verantwoording daarvoor droeg spreker. De kwalificatie over anti-parlementarisme, waartegen de heer Wagenmaker bezwaren had, is dus niet afkomstig van een anonieme tekstschrijver maar behoort uitdrukkelijk op sprekers naam te worden geschreven, omdat hij daarvoor de verantwoordelijkheid draagt. En wat de advertentietekst zelf betreft, in elke campagne komen sterke, minder sterke en zwakke advertenties voor, en spreker heeft er geen enkele moeite mee om inderdaad te stellen dat de hier door de heer Wagenmaker ter sprake gebrachte advertentie tot de categorie van de zwakke advertenties behoort. Spreker hoopt echter dat de heer Wagenmaker de goede advertenties heeft gewaardeerd en dat hij wil verstaan dat men het goede alleen waardeert als men het kwade kent.

De Voorzitter gaat thans over tot beantwoording van de vraag van de heer De Goey uit Gorinchem die gesproken heeft over het Jongerencongres in Woudschoten. Het Hoofdbestuur was van de organisatie van dit congres op de hoogte en de leden van het Dagelijks

vroeger door het hoofdbestuur nooit gedeeld. Alles wat wij hier opmerken, zo besluit spreker, kan het daglicht en ook het dagblad verdragen.

Thans komt aan de orde agendapunt 29: Antwoord van de redactie van "Vrijheid en Democratie" op de vragen over haar beleid gesteld.

De heer Drs. J.A.F. Roelen, voorzitter van de Stichting Vrijheid en Democratie, herinnert er aan dat hij, toen enige jaren geleden de exploitatie van Vrijheid en Democratie op een andere basis werd opgezet, op de Algemene Vergadering de hoop heeft uitgesproken dat dit tot een verbetering van ons weekblad zou leiden, doch dat hij zich geen enkele illusie maakte dat nimmer meer enige aanmerking op het blad zou worden gemaakt. Dat is nu eenmaal een onbereikbaar ideaal. De lezers vormen een dermate heterogene groep dat het uitgesloten is het iedereen naar de zin te maken. Dat blijkt nu ook weer uit de opmerkingen die gisteravond zijn gemaakt. Zo is van de zijde van de afdeling Amsterdam gesteld dat het blad eigenlijk op een grotere kring zou moeten worden gericht, niet alleen op de leden maar meer op de sympathisanten. In dat geval zou een ander karakter aan het blad moeten worden gegeven. Spreker meende dan wel te zullen horen wat dat karakter zou moeten zijn, maar dat kwam er niet helemaal uit. Het woord "opinieblad" is gevallen, er werd gesproken over versterking van de hoofdredactie en over een andere taakomschrijving, en toen werd de opmerking gemaakt dat dat natuurlijk allemaal invloed zou hebben op de exploitatie. Met dat laatste is spreker het eens, maar toen hij verwachtte welke oplossing daarvoor zou moeten worden gevonden werd door de afdeling Amsterdam gesteld dat een nieuwe commissie daar de oplossing maar eens voor moest zoeken. Spreker acht dit een moeilijke zaak. Het Stichtingsbestuur is ervan overtuigd dat er aan het blad nog veel te verbeteren is, maar het realiseert zich anderzijds bijzonder goed dat een van de belangrijkste remmen hierop gelegen is juist in de exploitatie. Het Stichtingsbestuur is nu eenmaal gebonden aan een beperkt budget en dat zelfde geldt voor de redactie. Van de zijde van de afdeling Bennebroek is in dit verband voorgesteld de omvang van het blad te beperken en dan wat meer propaganda te maken bij nieuwe leden. Spreker stelt daar tegenover dat beperking van de omvang geen financieel voordeel biedt aangezien de exploitatie van het blad berust bij de Nederlandse Dagblad Unie. Beperking van de omvang zou alleen tot voordeel strekken van de exploitant. Dat heeft dus geen zin. Toch moeten wij naar verbetering blijven streven. In het afgelopen jaar zijn als begeleiding van onze propaganda ten dienste van de ledenwerving exact 24.679 exemplaren van Vrijheid en Democratie verspreid onder kiezers die wellicht belangstelling voor de V.V.D. zouden hebben. Dat heeft ongeveer f 20.000,- gekost en hoe mooi deze propaganda ook is, het is toch wel duidelijk dat de financiële lasten te zwaar zijn dan dat hier onbeperkt mee zou kunnen worden doorgegaan. Getracht zal echter wel worden deze propaganda op beperkte schaal voort te zetten.

Door de afdeling Amsterdam is gevraagd om een commissie die op korte termijn voorstellen zou moeten doen tot verbetering van het blad. Spreker zou zulks op dit moment willen ontraden, omdat hem bekend is dat de Commissie Kiezer-Gekozen ook ten aanzien van Vrijheid en Democratie mogelijkheden tot verbetering bestudeert en zeer waarschijnlijk met bepaalde suggesties in die richting zal komen. Het lijkt spreker niet verstandig om daar nu dwars doorheen weer met een andere commissie te gaan werken. Wij moeten oppassen dat wij langzamerhand niet in de commissies verzinken; laat liever de Amsterdamse commissie, die zich bijzonder met deze zaken heeft bezig gehouden de resultaten van haar onderzoek met de meeste spoed ter beschikking stellen van de Commissie Kiezer-Gekozen, zo besluit spreker dit gedeelte van zijn betoog.

Resten nog de opmerkingen van de heer Wagenmaker. In de eerste plaats de "grote stedenpagina". Dat is een stuk historie. Vroeger hadden de 3 grote steden de beschikking over een z.g. wisselpagina. Bij de verandering in de opzet van het blad kon die wisselpagina niet langer worden gehandhaafd. Met de afdelingen Amsterdam, Rotterdam en Den Haag is toen overeengekomen dat één pagina landelijk voor hen gereserveerd zou blijven. Spreker gelooft niet dat het op de weg van het Stichtingsbestuur ligt om nu een initiatief te nemen tot verandering in deze afspraak. Zou dat initiatief van de grote steden zelf komen dan ligt dat anders.

Wat de overige gemaakte opmerkingen betreft wil spreker gaarne het woord geven aan de hoofdredacteur van het blad, aangezien deze opmerkingen meer in het redactionele vlak liggen.

De heer Ph.C.la Chapelle, hoofdredacteur van het weekblad Vrijheid en Democratie, wil zich in de eerste plaats voor een groot deel aansluiten bij hetgeen zojuist door de voorzitter van het Stichtingsbestuur is gezegd. Op één punt wil hij nog iets nader ingaan, op gevaar af dat dan wellicht kan blijken van een iets uiteenlopen van standpunten, hetgeen spreker echter geen bezwaar lijkt. De heer Roelen heeft namelijk opgemerkt dat vermindering van de omvang van het blad slechts financieel voordeel zou opleveren voor de exploitant, zodat dit geen enkele financiële mogelijkheid zou geven tot grotere verspreiding van het blad onder sympathisanten. Spreker ziet echter ook een andere kant aan deze zaak. In de exploitatie is uitgetrokken een budget voor de redactie. Wanneer men dat budget zou kunnen spreiden over een beperkter aantal nummers - het gaat dus niet om nummers van een beperktere omvang maar wel om een beperktere frequentie van verschijning - dan zou de redactie met dat zelfde budget meer kunnen doen. Om een voorbeeld te geven: een verschijning om de 14 dagen met 16 pagina's zou enerzijds de exploitatie vergemakkelijken en anderzijds zou men daarmee met het zelfde budget de redactie een grotere armslag kunnen geven. Spreker wil bepaald niet direct zeggen dat de vergadering nu op dit moment maar moet besluiten tot 14-daagse verschijning van het blad maar hij wil haar toch op deze gedachte attent maken, en zou er toch een commissie komen dan zou die commissie wellicht deze zaak nog eens nader kunnen bekijken.

Door de afdeling Bennebroek is gesteld dat in ons weekblad zo weinig duidelijke standpunten over belangrijke kwesties worden bepaald. Dit stelt spreker een beetje teleur. Sinds geruime tijd poogt de redactie juist zeer duidelijke standpunten te publiceren, en wel door die Kamerleden die in de Tweede Kamer een bepaald onderwerp hebben behandeld uit te nodigen om in ons weekblad nog eens uiteen te zetten wat zij in de Kamer te berde hebben gebracht. Spreker noemt daarbij in het bijzonder de bijdragen van de fractievoorzitter, de heer Toxopeus, over algemeen politieke zaken. Naar sprekers mening waren die bijdragen die de laatste tijd bij herhaling zijn geplaatst, alsmede de artikelen van andere leden der Tweede-Kamerfractie zeer bepaald een bevordering van de duidelijkheid.

Namens de afdeling Bennebroek is ook gesproken over een streven naar een sterkere propagandistische waarde van het blad. Anderzijds heeft de heer Wagenmaker gesteld dat naar zijn mening Vrijheid en Democratie langzamerhand meer een blad van de partijleiding was geworden. Uit deze twee opmerkingen blijkt wel dat de redactie zo ongeveer het juiste midden houdt. Zou de redactie nog meer gaan streven naar een sterkere propagandistische waarde, dan zou de heer Wagenmaker onmiddellijk opmerken dat het nog meer de anti-pool van de Driemaster zou zijn geworden!

De afgevaardigde van de afdeling Bennebroek heeft nog gezegd dat door de redactie aandacht besteed moet worden aan een belangrijk onderwerp als de B.T.W. Spreker neemt aan dat deze afgevaardigde juist het nummer van de afgelopen week, waarin over de B.T.W. een uitvoerig artikel stond, niet heeft gelezen.

Door alle sprekers bij dit agendapunt zijn opmerkingen gemaakt over de kwestie van de taak en de taakomschrijving van redactie en hoofdredacteur. Ook naar sprekers mening is deze kwestie wel een nadere bestudering waard. De redactie wordt benoemd door de Stichting Vrijheid en Democratie, echter niet daarna instemming met die benoeming van het Dagelijks Bestuur, en voor wat de hoofdredacteur betreft van het Hoofdbestuur. Anderzijds moet op de Algemene Vergadering het beleid van de redactie verdedigd worden namens deze redactie. Hier schuilt naar sprekers mening een kleine schoonheidsfout, waaraan hij overigens niet zwaar tilt. In feite echter zijn de hoofdredacteur en de redactie verantwoordelijk verschuldigd aan degenen die hen hebben benoemd.

Tot slot wil spreker er nog op wijzen dat men zich bij alle kritiek die men op het weekblad hebben kan zeer goed moet realiseren dat het gaat om het weekblad van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie. Door iedereen buiten de partij en stellig ook door velen in de partij wordt het blad gezien als officieel partijorgaan. Dat betekent dat indien het blad zou worden gemaakt tot een voortdurende bron van discussie binnen de partij zulks naar sprekers absolute overtuiging de zaak van de V.V.D. bepaald geen goed zou doen. Spreker wil de discussie in Vrijheid en Democratie niet uit de weg gaan maar hij is wel van mening dat men steeds voor ogen moet houden dat de publicaties in het blad, afgezien van de ingezonden stukken, bij voortduring door politieke tegenstanders kunnen worden aangegrepen. Dat is tevens de achtergrond van het feit dat soms, helaas, want sprekers journalistieke opvatting verzet zich hier nog wel eens tegen, in Vrijheid en Democratie over actuele vraagstukken die nog niet in de Tweede Kamer spelen, wordt gezwegen. Dat gebeurt dan niet omdat de redactie daar niets over publiceren wil, doch het gebeurt in overleg met Kamerfracties of Hoofdbestuur omdat het zaken betreft die nog in beraad zijn en waarin de partij nog een open standpunt moet kunnen innemen.

Spreker hoopt dat hij met zijn opmerkingen zowel voor als tegenstanders wat stof tot discussie heeft gegeven.

De Voorzitter dankt de heren Roelen en La Chapelle voor de duidelijke en volledige beantwoording van de gestelde vragen.

Ook dit agendapunt is hiermede tot een einde gekomen. Nog niet beantwoord echter is de vraag die door de heer E.M.T. Rozenbroek uit Voorburg bij agendapunt 24 (Rondvraag) werd gesteld. De heer Rozenbroek heeft gesproken over het aantrekken van kiezers uit confessionele kring, die in hun eigen omgeving geen voldoende wortel meer vonden. Deze vraag is uitvoerig aan de orde in het Liberaal Beraad. Voorts is bij de ledenwerfactie telkens met kracht van argumenten aangetoond dat de V.V.D. aan diegenen, die haar beginselen onderschrijven, en zich niet langer thuis voelen in de andere partijen waar tweespalt heerst, een stabiel en veilig dak kan bieden. De Voorzitter meent dat met deze wijze van propaganda voeren gehandeld is ook in de geest van de afdeling Voorburg; het Hoofdbestuur zal op deze weg voort gaan.

Vervolgens stelt de Voorzitter aan de orde een ingekomen stuk van het Liberaal Democratisch Centrum. Hij geeft daartoe het woord aan de heer Mr. F. Korthals Altes, die de vergadering ervan in kennis stelt dat het L.D.C. in zijn laatste algemene vergadering van deelnemers, gehouden op 30 maart j.l., een resolutie heeft aangenomen betreffende Vietnam. Deze resolutie behelsde een verzoek aan de Algemene Vergadering van de V.V.D. zich daarachter te stellen. In verband met de recente ontwikkelingen die wijzen op de mogelijkheid van onderhandelingen tussen Amerika en Vietnam is dit verzoek echter inmiddels door het L.D.C. teruggenomen. Daarnaast heeft het L.D.C. op 30 maart j.l. nog een tweede resolutie aangenomen waarover geen uitspraak van de Algemene Vergadering der partij wordt gevraagd, maar waarvan het L.D.C. het wel op prijs zou stellen indien zij ter kennis van de Algemene Vergadering werd gebracht. De heer Korthals Altes doet vervolgens voorlezing van deze resolutie die luidt als volgt:

"Het L.D.C., op 30 maart 1968 te 's-Gravenhage in vergadering bijeen, overwegende dat door de instelling van de commissie Kiezer-Gekozone en het Liberaal Beraad terecht de verwachting is gewekt dat de V.V.D. zich bezint op een moderne liberale politiek, doch dat het meermalen conservatief getinte optreden van sommige officiële woordvoerders van de V.V.D. van dien aard is dat

- 1e. dit steun geeft aan de door tegenstanders van het liberalisme ondernomen pogingen de V.V.D. te bestempelen tot een rechtse conservatieve groepering als tegenpool van een eventuele linkse progressieve concentratie;
- 2e. dit in aanzienlijke mate bij de kiezers het beeld versterkt als zou de V.V.D. een in overwegende mate conservatieve partij zijn;
- 3e. dit in strijd is met het in het beginselprogramma van de V.V.D. neergelegde liberale karakter van de V.V.D.;
- 4e. door bedoeld optreden in ernstige mate afbreuk wordt gedaan aan het liberalisme in Nederland;

verzoekt met klem aan het Hoofdbestuur van de V.V.D. duidelijk stelling te nemen tegen het gesignaleerde conservatisme in eigen gelederen en spreekt als haar mening uit dat de V.V.D. in volle openbaarheid op zo kort mogelijke termijn dient te komen tot concretisering van haar standpunt ten aanzien van actuele onderwerpen en maatschappelijke ontwikkelingen omdat hierdoor de kiezer de mogelijkheid wordt geboden zich een weloverwogen oordeel te vormen over hetgeen de V.V.D. nastreeft."

Spreker meent dat uit hetgeen eerder op deze vergadering bij de verschillende agendapunten van de zijde van het Hoofdbestuur uiteen is gezet duidelijk blijkt dat de uitspraken waarop door het L.D.C. wordt aangedrongen binnenkort door de partij gedaan zullen kunnen worden, te beginnen op de buitengewone Algemene Vergadering medio november.

De Voorzitter stelt thans aan de orde agendapunt 30: Vragen over het beleid der Kamerfracties.

Mevrouw S. Makkreel-de Vries, Bloemendaal, vraagt naar het standpunt van de Tweede-Kamerfractie ten aanzien van de mogelijkheden tot bestrijding van rampen als die met de "Torrey Canyon", alsmede ten aanzien van de bestrijding van de te verwachten geluidshinder en schade, veroorzaakt door supersonische verkeersvliegtuigen.

Mevrouw N.C. Muller-Bakker, Mijdrecht/Wilnis, zou gaarne vernemen welke activiteiten de fracties denken te ontwikkelen om de toekenning van een buitengewoon pensioen aan de slachtoffers der concentratiekampen te bevorderen. Spreekster geeft een uitvoerige toelichting op deze vraag waarin zij uiteenzet waarom de huidige regeling onbevredigend is, waarbij zij zich beperkt tot de Joodse slachtoffers, niet omdat zij van mening zou zijn dat niet ook buiten deze groep van "slachtoffers" zou kunnen worden gesproken, maar alleen omdat zij over deze groep gegevens heeft. Het probleem is actueel, televisie en pers hebben er de laatste tijd veel aandacht aan geschonken en bovendien zijn er vragen over gesteld in de Eerste Kamer die door staatssecretaris Van der Poel naar de algemene indruk vrij onbevredigend werden beantwoord. Het gaat om twee categorieën: 1e. de niet-verzetsstrijders, dat zijn dus de mensen die uitsluitend op grond van het feit dat zij Jood zijn werden geïnterneerd, en 2e. de Joodse verzetsstrijders. De eerste groep is wanneer zij invalide is geworden aangewezen op een rijksregeling die onder sociale zaken valt en dat is voor velen een belangrijke rem ervan gebruik te maken. De tweede categorie kan zoals alle verzetsstrijders aanspraak maken op een buitengewoon pensioen maar ook dit vergt een weg van lange jaren langs allerlei ambtelijke instanties. Contrasterend daarmee zijn de regelingen getroffen voor de Joden die de Duitse nationaliteit bezeten hebben en vaak nog bezitten. Deze regelingen zijn veel gunstiger. Men kan de vraag stellen of op de Nederlandse gemeenschap nog een

plicht rust ten aanzien van deze mensen. Volgens spreekster kan deze vraag bevestigend beantwoord worden omdat de Nederlandse regering met het accepteren van het vaste schadevergoedingsbedrag de verantwoordelijkheid hiervoor heeft overgenomen van de Duitse regering en ook omdat de uitroeiing van de Joden in de Tweede Wereldoorlog volkomen uniek is te noemen in de meest negatieve zin van het woord. Dit rechtvaardigt naar haar mening een speciale behandeling zonder vrees voor precedentes die daarmee voor andere groeperingen zouden kunnen worden geschapen. Het argument van staatssecretaris van der Poel dat in het geval van de niet-verzetsstrijders geen prestatie is geleverd is waarschijnlijk wettelijk juist, want voor de toekenning van een buitengewoon pensioen is een prestatie vereist, maar een algemene rechtsgrond voor pensioen is dit toch zeker niet. Bij de A.O.W. en de A.W.W. wordt immers uitgegaan van de toestand van de rechthebbende en niet van de prestatie die deze heeft geleverd.

De heer P.G.J. Steenmeijer, Utrecht, schetst in een uitvoerig betoog de huidige toestand inzake Nieuw-Guinea en vraagt of de Kamerfracties de conclusie die hij uit dit betoog trekt, n.l. dat het verdrag van New York geschonden werd en wordt zonder dat veel uitzicht bestaat op een spontane verbetering, kunnen onderschrijven. Voorts vraagt hij de fracties of zij bereid zijn de regering ertoe te bewegen alle politieke middelen aan te wenden die kunnen leiden tot een betere naleving van het verdrag en onder deze middelen te begrijpen het hanteren van het ontwikkelingshulp-beleid.

Drs. P.A. Delvaux, Utrecht, stelt een vraag over het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen in ons land, waarmede naar zijn mening, die hij in een zeer uitvoerig betoog motiveert, op veel te grote schaal, veel te frequent en veel te onzorgvuldig wordt omgesprongen. Spreker heeft hierbij vooral het oog op insecticiden en voorts op fungiciden en herbiciden. Hij wijst onder meer op het gevaar van uitroeiing van een groot deel van de Nederlandse fauna, met name van de meeste vogel- en vlindersoorten. Er zijn, aldus spreker, talrijke alternatieve mogelijkheden maar de toepassing daarvan vereist kennis, zorg, een zekere toewijding en verdere studie. Bovendien kunnen die alternatieve mogelijkheden bij tijden duurder zijn dan de huidige methode en daardoor minder aantrekkelijk. Capituleert men echter voor deze moeilijkheden, dan kan dat, vooral voor de volgende generatie, fataal zijn. Als slot van zijn betoog stelt spreker een aantal vragen aan de Kamerfracties van de volgende inhoud:

"Zijn de kamerfracties bereid er bij de verantwoordelijke minister met grote klem op aan te dringen dat binnen de kortst mogelijke tijd

1. het verdere onderzoek naar de uitwerkingen van chemische bestrijdingsmiddelen, met name ook hun synergisme, enerzijds en naar minder gevaarlijke bestrijdingsmethodes anderzijds met alle kracht wordt bevorderd;
2. de toepassing van minder gevaarlijke bestrijdingsmethodes met alle geschikte middelen wordt bevorderd;
3. het gebruik van niet-persistente bestrijdingsmiddelen aan nog strengere, maar tevens ook eenvoudiger voorschriften, misschien zelfs aan een vergunning wordt gebonden, waarbij niet alleen aan de consument, maar ook aan de wilde fauna moet worden gedacht;
4. de controle op residuen van chemische bestrijdingsmiddelen in water, bodem en levende organismen wordt geïntensiveerd;
5. persistente bestrijdingsmiddelen worden verboden en niet meer beschikbaar worden gesteld;
6. aannemelijk wordt gemaakt, dat voortaan bij gebleken gevaren door de verantwoordelijke instanties vlugger zal worden gereageerd?"

Mr. J. Schuttevaer, Utrecht, stelt, kort toegelicht, de volgende vragen:

1. Is de fractie niet de mening toegedaan dat, ongeacht de invloed welke van deze standpuntbepaling en/of vredesinitiatieven op de strijd zelf moge uitgaan, hulp aan de door de oorlog getroffen burgerbevolking moet worden gezien als een noodzakelijk en logisch complement van deze standpuntbepaling en als een zaak van het allerhoogste belang?
2. Is de fractie bereid met alle haar ten dienste staande middelen te bevorderen, dat alle ter zake geldende voorschriften zodanig worden toegepast dan wel gewijzigd, dat het primaire belang, dat gelegen is in een snelle en doeltreffende hulpverlening zo krachtig mogelijk wordt gediend?
3. Is de fractie bereid met alle haar ten dienste staande middelen te bevorderen dat op het gebied van deze hulpverlening een optimale coördinatie tussen particulier initiatief enerzijds en alle betrokken overheidsinstanties anderzijds tot stand komt?
4. Is de fractie bereid met alle haar ten dienste staande middelen te bevorderen dat zinvolle initiatieven uit ons volk tot hulpverlening aan Vietnam, hetzij ter plaatse of op andere wijze, positief tegemoet worden getreden en dat daaraan door de overheid actieve medewerking wordt gegeven?

Nadat de Voorzitter heeft medegedeeld dat door de afdeling Rhénes, die niet meer in de zaal vertegenwoordigd is, schriftelijk nog de volgende vraag werd ingediend "In hoeverre is de V.V.D. bereid het advies uitgebracht op de in 1967 gehouden internationale conferentie van Oorlogsveteranen te steunen, om alsnog over te gaan tot uitbetaling van achterstallige soldij aan tijdens de oorlog in het voormalig N.O.-Indië door de Japanse krijgsmacht geïnterneerde K.N.I.L.-militairen? En zo niet waarom niet? Hierbij zij opgemerkt, dat het in dezelfde omstandigheden verkerende marine-personeel wel het achterstallige soldij kreeg uitbetaald.", geeft hij het woord aan de heer J.J. Mulder, Rotterdam, die namens deze afdeling enige vragen wil stellen aangaande de toekomst van de onafhankelijke ombudsman. Spreker herinnert eraan dat in 1967 in ons Verkiezingsprogram hierover een passage werd opgenomen, waarin werd verwerkt een door de afdeling Rotterdam ingediend amendement, waarin de noodzaak van de onafhankelijke positie van de ombudsman nog eens werd onderstreept. Thans heeft naar aanleiding van een artikel van het socialistische Tweede-Kamerlid de heer Franssen de voorzitter van de vaste Commissie voor de Verzoekschriften zijn visie op de ombudsman gegeven. Spreker leidt daaruit af dat de mogelijkheid niet uitgesloten is dat er straks een parlementaire ombudsman komt die zijn opdrachten van het Parlement krijgt en rapport uitbrengt aan de Kamer. Naar de mening van de afdeling Rotterdam is dit geheel in strijd met de door haar bedoelde onafhankelijke positie van de ombudsman. Men zou dan een ombudsman krijgen zoals men die in Engeland heeft, een soort boodschappenjongen voor het Parlement. Spreker zou gaarne zien dat de fracties hun visie op de toekomstige ontwikkeling van de ombudsman zouden willen geven.

De heer Ir. F. Wagenmaker, Leiden, wil nog een enkel woord zeggen over Vietnam. In de eerste plaats wil hij zich gaarne aansluiten bij hetgeen door de heer Schuttevaer is gezegd over hulp aan de burgerbevolking. Waar het hem echter om gaat is om het politieke aspect, en hij doelt in het bijzonder op het beruchte Vietnam-debat dat begin februari in de Tweede Kamer is gehouden. Daar is de motie Van der Stoel aan de orde geweest en daar heeft onze Tweede-Kamerfractie verdeeld over gestemd. Mevrouw Van Someren en de heren Wiegel, Schlingemann, Rietkerk, Tuynman en Zegering Hadders hebben vóór de motie gestemd en de overige fractieleden tegen.

Indonesië op het ogenblik al een inzet van vrij grote betekenis is in de Aziatische politiek, en deze is weer een groot element in de wereldpolitiek.

Dat is natuurlijk geen enkele reden om niet aan het rechtsstandpunt vast te houden. Er kan dus een ogenblik komen dat Nederland zich in deze zaak openlijk tegenover Indonesië zal moeten opstellen, maar dan in de daarvoor passende volkenrechtelijke verbanden, en aangezien dit verdrag in het kader van de United Nations is afgesloten zullen de United Nations daar ook wel het geëigende lichaam voor zijn. En gezien de belangstelling van de Afrikaanse landen voor dit probleem valt er dan ook niet aan te twijfelen of Nederland zal steun krijgen voor zijn politiek. Druk in de United Nations vanuit een gemotiveerd rechtsstandpunt, waarbij duidelijk geen eigenbelang in het spel is, moeten men niet onderschatten. Alle Aziatische landen trekken één lijn wanneer zij menen dat het om westelijke belangen in historisch-kolonialistische zin gaat. Maar wanneer het gaat om de belangen van een klein volk dat een bepaalde rechtsclaim heeft en een duidelijk ander karakter dan het grootste deel van de bevolking van Indonesië, dan denken veel landen: de positie waarin Nieuw-Guinea nu verkeert kan in een bepaalde historische ontwikkeling ook onze positie worden. Men maakt echter de kansen voor de papoea's bij voortduring kleiner wanneer men hier een prestigekwestie voor Indonesië van maken gaat. Duidelijk is dat de eer van Nederland ermee samenhangt dat het uiterste wordt gedaan om de betreffende bepalingen van het verdrag gerealiseerd te krijgen, maar dat juist de morele verplichtingen die in dit verband op ons land liggen met zich meebrengen dat met de uiterste subtiliteit en rekening houdend ook met de gevoelens van Indonesië te werk wordt gegaan.

Spreker komt dan aan het betoog van de tweede spreker uit Utrecht, de heer Delvaux. Hij ziet het insecticidevraagstuk als een wereldprobleem op niet eens zo korte termijn, niet los te zien ook van het erosievraagstuk, van het algemene vraagstuk van de planten- en dierensamenhang in de wereld. Hij is echter op het gebied van insecticiden in geen enkel opzicht deskundig. Dat zou geen reden zijn om er niet over te spreken wanneer er niemand anders was die er wel verstand van heeft, maar het Tweede Kamerlid Ir. Tuynman is op zijn minst een nationale autoriteit op dit gebied en stelt zich voor de vergadering hierover straks bezig te houden.

Dan de vraag van de heer Schuttevaer over het vraagstuk van de hulp aan de burgerbevolking in Vietnam. In de kadercursus van de V.V.D. heeft dit punt al zeer de aandacht gehad, en daar zijn door een aantal jongeren reeds initiatieven genomen. Spreker kan dat voor 100% toejuichen. Alleen wil spreker over Vietnam nog wel een waarschuwend woord laten horen. Hij heeft het gevoel dat bijna de gehele Nederlandse pers de laatste week deze zaak wat te optimistisch bekijkt. Het is duidelijk dat er in Amerika verbanden bestaan, buitengewoon diepe verbanden, tussen nationale en internationale politiek. Dat moet men nooit een ogenblik vergeten. Het is namelijk bijna niet mogelijk om te onderscheiden of datgene wat mensen denken, doen en zeggen in Amerika voor home consumption bestemd is of niet; in hoeverre hier realiteiten achter staan. En dat geldt voor de uitlatingen van beide groepen, die men in Amerika wel de haviken en de duiven noemt.

De president van de Verenigde Staten heeft gesproken over stopzetting van de bombardementen in een bepaald gedeelte van Noord-Vietnam. Hij heeft geen tijdsduur genoemd, maar het woord "onvoorwaardelijk" is ook niet gebruikt. Er zijn later explicaties gegeven dat deze bombardementen zich uitstreken kunnen tot 300 km, 200 km. Nu moet U punt een met punt twee combineren en dan is het niet uitgesloten dat deze verklaring van de president van de Verenigde Staten toch ook wel binnenlandse politieke strekkingen had. Het is zelfs niet uitgesloten dat een aankondiging omtrent

die bombardementen in de denkbeeldenwereld van de Amerikaanse strategen ook nog wel kon passen. Het is een zaak die men nog niet zien mag als een begin van het einde. De negatieve aspecten moet men goed in het oog houden; anders zal de teleurstelling te groter zijn en zal in een deel van de pers, nationaal en internationaal, ongetwijfeld straks te lezen zijn dat president Johnson zijn woord gebroken heeft of iets in die geest.

Wat president Johnson zelf betreft: spreker heeft daar bijvoorbeeld in de N.R.C. een prachtig hoofdartikel over gelezen. Het kan zo zijn, hij weet het niet, hij hoopt het. Het kan ook zijn dat het electrocardiogram van president Johnson bijzonder slecht was en dat hij onder deze omstandigheid geen kans zag - hij heeft al een hartinfarct gehad - nog eens een verkiezingscampagne mee te maken.

De dingen zijn ook wel eens minder "politiek" dan men denkt en het presidentschap van de Verenigde Staten is een heel zware functie, dat weet iedereen. Men kan van een president van de Verenigde Staten nauwelijks verwachten dat hij een nieuwe ambtsperiode ingaat eventueel ten koste van zijn leven. Deze situatie wordt op het ogenblik in Nederland gevat in wat de historici noemen een conceptueel beeld, een bepaalde wijze van voorstelling die dan weer de verklaring van oorzaak en gevolg omvat. De wijze van voorstelling heeft als achtergrond de verklaring van oorzaak en gevolg en bepaalt die verklaring van oorzaak en gevolg ook weer. Men moet daar voorzichtig mee zijn; wij weten er veel te weinig van; ook van de stopzetting van de bombardementen, door het oog van de regering van Noord Vietnam gezien. Alle communisten zijn realisten, en voor de heer Ho Tsji Min is maar één zaak van belang: dat Vietnam geleidelijk of snel op zijn minst onder communistische invloed komt. Elke stap van de Verenigde Staten die in die richting meewerken zal, zal van wereldpolitieke betekenis zijn, ook voor de interne situatie in de Verenigde Staten, waar door de moord op ds. Luther King de onderlinge temperatuur toch al tot kookhitte is gestegen.

De "haviken" zouden wel eens in kracht kunnen toenemen. Ook dat maakt dat het bijzonder moeilijk is op het ogenblik zich zelfs met een uiterst gematigd en voorzichtig optimisme over de situatie in Vietnam uit te laten. Dat maakt bovendien dat de suggestie van de afdeling Utrecht om hulp aan de hele bevolking van Vietnam te brengen - Noord en Zuid - te meer aanbeveling verdient.

De heer Mulder uit Rotterdam heeft over de ombudsman gesproken. Over de effectiviteit van de ombudsman wordt wel verschillend gedacht. Het is de vraag of men daar een geschikte man voor vindt, die het algemene vertrouwen heeft. Spreker zou liever eerst willen zoeken naar mogelijkheden tot perfectionering van de normale administratieve rechtspraak. Het is in de eerste plaats van belang dat de Kamerfracties daaraan aandacht geven. Daarnaast zal moeten worden bezien hoe het systeem van de betere functionering van de commissies voor de verzoekschriften werkt. Sprekers fractiegenoot de heer Delprat geeft zich daar buitengewoon veel moeite voor. Men heeft wat versterking in de administratieve en wetenschappelijke sfeer gekregen en er wordt nu heel veel aandacht aan klachten en brieven van particulieren gegeven. Helpt dit alles niet, en blijft er bij veel mensen toch nog een sterk gevoel van onbevredigdheid over, dan verdient het voorstel van de afdeling Rotterdam om de positie van de ombudsman te gaan beklemtonen alle aandacht en zullen de V.V.D.-fracties, naar spreker reden heeft om aan te nemen, daar positief achter staan.

Wat de heer Wagenmaker opgemerkt heeft over de motie-Van der Stoel gaat spreker niet aan, al heeft hij het ook met veel belangstelling gevolgd. Hij vond het juist nogal een voorbeeld hoe men over zaken die heus niet beantwoord worden in ons beginsel-program heel goed in de praktijk tot verschillende conclusies kan komen. Hij vond het verdeeld stemmen in dit geval helemaal geen zwakte van de Tweede-Kamerfractie, hij vond het integendeel een bewijs van een zekere moed dat men in een zaak die de

op succes aandrang kunnen uitoefenen. Wel, dat is gebeurd. Het is spreker bekend dat zowel bij de Indonesische ministers die hier geweest zijn als bij de ambassadeur - en spreker heeft daar zelf ook, als hij er de kans toe kreeg, de gelegenheid toe waargenomen - is aangedrongen op een loyale nakoming van dit verdrag. Dat was onze enige mogelijkheid. Want men moet goed onder ogen zien - de heer Van Riel zei het al - dreigen met een oorlog kan en wil Nederland niet. Daarom gelooft spreker dat het inderdaad verstandig en wijs is geweest dat minister Luns in de Verenigde Naties niet dit onderwerp aan de orde heeft gesteld, niet als het ware Indonesië in gebreke heeft gesteld en gezegd heeft: en nu ga ik daarover een uitspraak uitlokken, met de afschuwelijke kans dat hij daarmee dit volk net weer de verkeerde richting uit zou drijven terwijl het bezig is de goede kant op te gaan. Dat is in sprekers ogen dus niet een nalatigheid, maar integendeel wijs beleid geweest.

De eerste vraag wordt dus genuanceerd beantwoord. Op dit ogenblik durft spreker niet te zeggen: er zijn nu schendingen. Er gebeuren dingen die niet mogen, die nooit mogen, wel of geen accoord van New York, maar er is wel hoop dat men dat accoord aan Indonesische zijde loyaal zal willen gaan uitvoeren. Natuurlijk moet er tijd van voorbereiding zijn, tijd voor politieke meningsvorming.

Of wij bereid zijn de regering te suggereren om het beleid ten aanzien van de ontwikkelingshulp aan Indonesië mede te beschouwen als een middel om te komen tot een betere uitvoering van het verdrag van New York? Daar heeft spreker eigenlijk al impliciet op geantwoord. Dat beleid beschouwt hij inderdaad als een middel om te komen tot een betere uitvoering, maar niet in de zin van "chantagemiddel". Integendeel, mede als een middel om de betrekkingen zodanig te verbeteren dat de aandrang van Nederland een steeds grotere invloed zal krijgen. Spreker gelooft dat dat de enige weg is. Hij hoopt dat de afdeling Utrecht en met name ook de heer Steenmeijer met deze gedachtengang accoord zullen kunnen gaan. Hij is het eens met wat de heer Van Riel hierover zei: als men de ontwikkelingshulp gaat gebruiken als de stok achter de deur, dan zal men een averechtse werking moeten verwachten.

Mr. Dr. C. Berkhouwer, Heiloo, wil beginnen met de verantwoording van het beleid van de Tweede Kamerfractie met betrekking tot Vietnam. Wie zou door die zaak niet bewogen worden? Het gaat alleen maar om de wijze waarop. Vietnam is enige malen inzet van een Kamerdebat geweest. Het Nederlandse parlement neemt wat dat betreft een wel haast unieke positie in in West-Europa, in die zin dat dit het enige parlement is dat dergelijke debatten te zien geeft, inclusief Engeland waar toch een puur socialistische meerderheid aan het bewind is. De V.V.D.-fractie heeft bij die debatten altijd gesteld dat zij enige reserves had ten aanzien van het nut ervan. Zij had wel eens de indruk dat, gelijk zulks in Amerika soms het geval is, ook in ons land dergelijke debatten vaak voor verschillende partijen meer dienen voor interne consumptie van hun aanhang.

Door de heer Van Ketwich Verschuur is gesproken over de belangstelling voor buitenlandse politiek. Spreker heeft in dat verband wel eens aangehaald een recente publicatie van de heer Couwenberg, waarin wordt gesteld dat het zo merkwaardig is dat de belangstelling zo vaak uitgaat juist naar die zaken waarop Nederland's invloed bijzonder gering is. Ten aanzien van bijvoorbeeld Europese zaken, waarop Nederland dan nog wat meer invloed heeft, is dat veel minder het geval. En dan nog vaak met een kennis van zaken en feiten die omgekeerd evenredig is aan het gedruis dat sommigen maken. Nu dacht spreker dat het juist essentieel is voor liberalen dat zij niet dadelijk klaarstaan met het elkaar opplakken van etiketten. Juist in die vergiftigde atmosfeer die zo vaak ontstaat rond Vietnam is het wezenlijk liberaal te weigeren zich

te onderwerpen aan het dwangmatig handelen en denken in termen van onvoorwaardelijkheid, die het doen en laten van onverdraagzame minderheden zo kenmerkt. Dat heeft ook gemaakt dat de V.V.D.-fractie deze zaak nimmer eenzijdig heeft willen bekijken. Als de heer Wagenmaker stelt dat de president van de Verenigde Staten waarschijnlijk meer beïnvloed zal zijn door hetgeen in de Verenigde Staten gebeurt dan door de inhoud en de afloop van de debatten van de Tweede Kamer, dan gelooft spreker dat hij daarin gelijk heeft. Wat dan betreft de laatste motie Van der Stoel: spreker zou haast zeggen: laat dat dan een bewijs zijn van onze opstelling te dien aanzien van waarachtige liberale tolerantie. Er lagen twee dingen in die motie. In de eerste plaats de wens en het beroep op alle partijen - niet eenzijdig maar op alle partijen - om de wapens te strijken en aan deze oorlog een eind te maken en te gaan overleggen aan de conferentietafel. Daar had ook de regering geen bezwaar tegen.

In de tweede plaats een beroep op Amerika om onvoorwaardelijk de bombardementen stop te zetten. Een deel van de fractie kon het niet voor haar verantwoording nemen om die eenzijdige eis aan de Amerikanen te stellen, en vond dat het boven Nederland's parlementaire reikwijdte uitging om dit eenzijdig verlengen te uiten. Daarom heeft de grootste helft van de fractie zich niet kunnen stellen achter de motie Van der Stoel, zonder dat dat enigerlei afbreuk heeft gedaan aan de homogeniteit der fractie in deze zaak.

Met de heer Schuttevaer is de fractie het volmaakt eens. Wat hij heeft gezegd is haar uit het hart gegrepen, en zij zal zich daarvoor blijven inzetten. Juist omdat zij van oordeel is dat Nederland's internationale politieke invloed in deze zaak helaas zo gering is, is zij daartegenover van mening dat op het humanitaire vlak veel meer metterdaad moet gebeuren, in plaats van zich tebegeven op het gebied van de gratuite orale verklaringen.

Wat de Torrey Canyon betreft: spreker heeft onmiddellijk na deze ramp vragen gesteld aan de minister van verkeer en waterstaat, en internationale voorzieningen bepleit. Er bestaat op het ogenblik alleen maar een internationale conventie met betrekking tot bevuiding van de open wateren van de zee, maar hier moet meer gebeuren. Spreker is het helemaal eens met de strekking van de vragen van de afdeling Bloemendaal. Deze zaak bestrijkt eigenlijk een veel grotere problematiek, waarvan de kern is de steeds meer benauwende vraag: hoe blijft de mensheid meester over de gigantische krachten waarover hij door de natuurwetenschappen de beschikking heeft gekregen. Deze hele problematiek raakt een bij uitstek liberale zaak, te weten het primaat van de menselijke geest over de stof.

H. Wiegel, Amsterdam, deelt de ongerustheid van de afdeling Bloemendaal over de supersonische verkeersvliegtuigen. Ook thans reeds bestaat er in grote delen van het land veel geluidshinder, en het is bepaald noodzakelijk dat er internationale afspraken komen op het stuk van het eventueel wettelijk vastleggen van normen die men aan die geluidshinder, en dan met name geluidshinder veroorzaakt door vliegtuigen, moet stellen. Het internationale overleg is er al. Minister Bakker heeft in een openbare vergadering van de vaste commissie voor verkeer en waterstaat dat nog eens gereleveerd. Hij heeft ook gezegd dat buiten dat internationale overleg in Nederland bepaalde stappen kunnen worden genomen. Een aantal interdepartementale werkgroepen bestudeert het wettelijk vastleggen van deze normen, waarbij o.a. ook het departement voor sociale zaken en volksgezondheid is ingeschakeld, want geluidshinder is een zaak van milieuhygiëne. Deze zaak heeft de aandacht der fractie. Spreker vindt het een buitengewoon belangrijk probleem. De heer Van Riel heeft gezegd: wij kunnen de supersonische vliegtuigen niet missen. In ieder geval zal het zo moeten zijn dat met grote aandacht en met grote zorg deze zaak

bekken wordt; want het zou wel eens een keer zo kunnen zijn dat de milieuhygiene van zo grote betekenis is dat daarvoor bepaalde economische nadelen zouden moeten worden aanvaard.

H.J.L. Vonhoff, Amsterdam, de vragen van de afdeling Wilnis/Mijdrecht beantwoordend, merkt op dat deze zaak door de televisie in de actualiteit is gekomen. Zowel in de Eerste als in de Tweede-Kamerfractie bestond er reeds voordien grote aandacht voor. Zijn antwoord geeft hij dan ook mede namens mevrouw Schouwenaar-Franssen, die reeds vorig jaar veel aandacht heeft gewijd aan de zogenaamde Nacht- und Nebelslachtoffers, en namens collega Geertsma die in vorige jaren vooral contact heeft gehad met oud-gevangenen uit concentratiekampen. De rijksgroepsregeling oorlogsslachtoffers geldt voor al diegenen die in deze kampen het slachtoffer zijn geworden. De mogelijkheden die door deze regeling worden geschapen zijn lang niet altijd volledig uitgebuit, en het heeft op dat punt aan voorlichting ontbroken; eerste zaak dus om daarop te wijzen.

Maar mevrouw Muller heeft er terecht op gewezen dat deze regeling inhoudt dat de betrokkenen een beroep moeten doen op sociale zaken en juist in die kring wakt dat weerstand. Nu is deze zaak in eerste instantie veel ongelukkiger in de publiciteit gekomen dan het feitelijk standpunt van Staatssecretaris Van der Poel rechtvaardigt, omdat hij in een televisie-uitzending genomen heeft genomen met een te korte tijd om deze moeilijke kwestie uiteen te zetten. Daardoor heeft zijn standpunt een verkeerde indruk gewekt. Van de zijde van het departement wordt met zeer grote voortvarendheid gewerkt om in deze zaak nu eindelijk te komen tot een oplossing die ook aan dat bezwaar tegemoet komt: het verlopen via sociale zaken. Een van de elementen die daarbij speelt is dat men nu contact heeft met die slachtoffers die zich na de VPRO-uitzending hebben gewend tot de Kamercommissie C.R.M. of tot de staatssecretaris rechtstreeks, en dat er getracht zal worden om precies een inzicht te krijgen in welke maatregelen terzake noodzakelijk zijn. Het is duidelijk dat hier grote spoed is geboden. Spreker geeft de verzekering dat de V.V.D.-fractie in haar totaliteit deze zaak zal blijven volgen en zal ingrijpen zodra vertragingen die onaanvaardbaar zijn intreden.

Ir. D. S. Tuynman, 's-Gravenhage, wil de vragen van de heer Delvaux beantwoorden, maar gelooft dat het toch wel goed is om te beginnen met vast te stellen dat dit niet een congres van biologen en landbouwkundigen is, maar een politieke vergadering. In dit perspectief zou hij willen ingaan op de opmerkingen die door de afdelingen Utrecht en Rheden zijn gemaakt, daarbij wel sterk onderstrepend dat hun grote zorg door de fractie wordt gedeeld. Het is nu eenmaal zo dat de mensheid wel langzamerhand tal van chemische middelen heeft leren toepassen, maar nog niet geleerd heeft met deze chemische middelen te leven, en langzamerhand bezig is van deze aarde een biologisch monstroom te maken. Het vraagstuk van de insecticiden, de bestrijdingsmiddelen in algemene zin dus, vormt een onderdeel van een veel breder patroon; spreker zou in dit opzicht willen wijzen op het hele vraagstuk van de lucht-, water- en bodemverontreiniging. Spreker gelooft dat het gelukkig is dat zeer binnenkort wat de waterverontreiniging betreft een wet in behandeling zal komen en op wat langere termijn zal dat ook voor de luchtverontreiniging het geval zijn. Spreker zegt het hoofdbestuur dank voor het feit dat het gevolg heeft willen geven aan een verzoek van mevrouw Veder en hem om tot instelling te komen van een commissie der partij die zich speciaal met deze luchtverontreiniging zal bezighouden. Hij gelooft dat ook de instelling van meetpunten, zoals dat op het ogenblik al in Rijnmond gebeurt, er toch wel op wijst dat op dit terrein ook in Nederland de nodige zorg leeft.

Bij het gebruik van bestrijdingsmiddelen gaat het in wezen om twee belangrijke punten. In de eerste plaats om de vraag in

hoeverre deze bestrijdingsmiddelen noodzakelijk zijn en de tweede vraag is dan: is dat gebruik in allerlei opzichten verantwoord. In principe is het gebruik van deze chemische bestrijdingsmiddelen een noodzakelijk kwaad. Het is eigenlijk een noodmaatregel. Bij de huidige stand van de wetenschap zijn deze middelen nog onmisbaar, omdat zonder deze middelen toch wel bijzonder grote en niet aanvaarde oogstdepreciaties zouden plaatshebben. Men moet vooralsnog kiezen uit drie kwaden. Die kwaden van drieërlei aard zijn dan in de eerste plaats dat men bij het gebruiken van chemische bestrijdingsmiddelen een resistentie oproept. In de tweede plaats is daar het vraagstuk van de vernietiging van planten en dieren, en tenslotte het gevaar van het aanwezig blijven van residuen. Op dit punt is men sedert kort weer voor zeer onaangename verrassingen gesteld, omdat die persistentie, dat in de natuur blijven rouleren van verschillende middelen, toch verder grijpt dan men hoopte.

Vorig jaar heeft een uitvoerig overleg plaats gehad tussen de vaste commissies voor volksgezondheid en landbouw waarbij het gebruik van dat hele gruwelkabinet van antibiotica en bestrijdingsmiddelen bijzonder duidelijk is doorgesproken. Daarbij is gebleken dat alvorens deze chemische middelen in het verkeer worden gebracht, daar een belangrijk onderzoek aan voorafgaat. Dat desondanks fouten worden gemaakt is ten dele een gevolg van onvoldoende inzicht in de werking van deze produkten op lange termijn, is zeer zeker ook een kwestie van foutieve toepassing, is ook vaak een gevolg van een onvoorzien samenlopen van omstandigheden. Maar te denken dat maar raak gespoten wordt, daarmee moet men even voorzichtig zijn. In het algemeen zijn de produkten waarmee gespoten moet worden ongelooflijk duur, dus uit economische overwegingen past men wel op dat men daar niet te veel van gebruikt.

Van V.V.D.-zijde is in elk geval zeer bijzonder de aandacht gevraagd voor een harmonische bestrijding van ziekten en plagen. Zeer nadrukkelijk zal moeten worden gewezen op het juiste gebruik: niet deze middelen maar in handen geven van iedereen. Het is in ieder geval wel zo dat het niet meer zo is: parathion, Uw drogist heeft het. Maar het is aan de andere kant wel zo dat deze produkten nog wel eens te gemakkelijk in sommige handen komen. In elk geval wordt hier door het bedrijfsleven zelf ook op toegezien, vooral ook in tuinbouwkringen gebeurt dat. Men wordt onmiddellijk beboet, wanneer men gebruikte verpakkingen laat rondslingeren, maar wel zal men moeten aanvaarden dat onder de huidige omstandigheden een totaal uitschakelen van deze middelen onmogelijk is. Door nationale en internationale samenwerking van wetgever en wetenschap zal men er echter toch wel in voldoende snel tempo kunnen uitkomen om althans onze samenleving voor grote rampen te behoeden. Wat dat betreft kan men zeker op de positieve instelling van de V.V.D.-fractie blijven rekenen.

Mr. J.G. Rietkerk, Rijswijk, zal de vraag beantwoorden van de heer Mulder uit Rotterdam over de ombudsman. De heer Mulder heeft zijn vraag wat rauwelings aan de orde gesteld, omdat hij gealarmeerd was door een artikel over de ombudsman in het Algemeen Dagblad. Spreker moet zeggen dat hij dit heel goed begrijpt. De fractie heeft hier al een standpunt ingenomen. Spreker dacht dat het bij de ombudsman toch niet in de eerste plaats gaat om de vraag of wij nog verdere rechtsbescherming nodig hebben. Natuurlijk is dat ook een vraagpunt, maar onze rechtsbescherming is in het algemeen vrij behoorlijk aanwezig. Het gaat meer om het vraagstuk van de bejegening van de burger door de overheid buiten de sfeer van de rechtens vastgelegde verplichtingen. Onze minister van justitie, de heer Polak, heeft het volgende beeld gebruikt: hij vergeleek de overheid met een steeds gezetter wordend iemand die zo uitdijt dat hij op den duur zijn eigen schoenen niet meer kan zien, zodat het nodig is dat er zo nu en dan eens iemand komt die zijn voeten schoonmaakt. Het is een plastisch beeld. Het is

duidelijk dat onze minister van justitie, die samen met de minister van binnenlandse zaken dit probleem zal aanpakken, een overtuigd voorstander van de ombudsman is.

Waar gaat het nu over in dat artikel in het Algemeen Dagblad? Om de vraag of dit nu een onafhankelijke ombudsman moet zijn ofwel een meer parlementaire figuur. De minister van binnenlandse zaken heeft medegedeeld dat zijn gedachten meer in de richting van die parlementaire figuur gaan. De V.V.D.-fractie is bepaald van oordeel dat, wanneer er een ombudsman moet komen, dit een onafhankelijke figuur moet zijn, dat hij het vertrouwen moet hebben juist van de burgerij, zich zelfstandig moet kunnen opstellen tegenover de regering en ook bevoegdheden moet hebben met betrekking tot het onderzoeken van zaken waaraan een parlement niet toekomt. Dat standpunt zal de fractie blijven innemen. Spreker ziet nog wel problemen met betrekking tot de keuze, waarover ook de heer Van Riel heeft gesproken. Men zal een heel wijze man nodig hebben, die een reputatie op dit gebied moet opbouwen. Hij zal natuurlijk te maken krijgen met vrij veel zaken die in de sfeer van het onbevredigd-zijn-zonder-reden moeten worden geregeld. De fractie zal echter blijven pleiten voor een zelfstandige functionaris.

De Voorzitter gelooft dat de vergadering bijzonder erkentelijk mag zijn voor de wijze waarop door de fracties de uit de afdelingen gestelde vragen zijn beantwoord. Hij gelooft dat deze antwoorden de vragenstellers volkomen hebben kunnen bevredigen. Aan het eind van deze vergadering wil hij nu een kort slotwoord spreken. Er is gisteren en vandaag een bijzonder vruchtbare vergadering geweest in een uitstekende sfeer. Het hoofdbestuur is daar bijzonder erkentelijk voor. De partij kan op twee heel nuttige dagen terugzien. Gisterenochtend en gisterenmiddag vond een werkbezoek aan de provincie Limburg plaats en dat had een heel grote betekenis. Nogmaals zegt spreker hartelijk dank tot het bestuur van de Kamercentrale Maastricht voor de grote gastvrijheid waarvan men heeft mogen genieten.

Ook tot de vele afgevaardigden die door hun bijdragen aan de gedachtenwisseling deze vergadering tot een succes hebben gemaakt wil hij zijn dank uitspreken.

De partij krijgt het binnenkort weer bijzonder druk met de voorbereiding van de Buitengewone Algemene Vergadering in november. Daarvoor moet in de commissie Kiezer-Gekozenen en in het bestuur nog heel veel werk worden verricht. Spreker hoopt dat die voorbereidingen zullen kunnen geschieden in eenzelfde constructieve sfeer als in deze vergadering heeft geheerst. Als dat het geval is zal de novembervergadering ongetwijfeld ook weer een succes kunnen worden. De partij zal dan kunnen zijn een duidelijk rustig baken in het politieke gewoel, een houvast voor alle Nederlanders die met de V.V.D. de wens koesteren dat onze samenleving wordt gedragen door de beginselen van vrijheid, verdraagzaamheid, verantwoordelijkheid en sociale gerechtigheid die zij met zoveel enthousiasme voorstaat en uitdraagt.

Dan zou spreker tenslotte dank willen brengen aan al degenen die voor de voorbereiding van deze vergadering heel veel werk hebben verzet. Hij bedoelt hiermee mevrouw Van Everdingen, mevrouw Günther, mevrouw Van der Loo, de heer Van Vlaardingen en alle andere medewerkers en medewerkers van het Algemeen Secretariaat. Zij hebben allen meegewerkt aan de goede gang van zaken en voor het vlotte verloop van deze vergadering gezorgd.

De Voorzitter spreekt de hoop uit dat een ieder met goede moed voor de toekomst naar huis gaat. Ik wens U allen, zo besluit hij, een goede reis en ik hoop U allen in november weer op onze volgende Algemene Vergadering terug te zien.
